

la gran concentració realitzada un mes abans davant la CNS a Via Laietana, entorn d'una plataforma unitaria que exigia llibertat sindical, dret de vaga i salari mínim de 200 pts. La constitució de la Comissió Obrera Central de Barcelona el novembre anterior, amb participació de pràcticament tots els grups que tenien una presència activa en el moviment obrer (PSUC, FOC, JOC, ASO), i les vagues de febrer-març (Aismalibar, Montesa, Banca...), emmarcaven una nova presència --ara ja organitzada i amb una plataforma reivindicativa unitària-- del moviment obrer en la vida ciutadana, tot i que la solidaritat explícita amb els estudiants, i la d'aquests amb el moviment obrer, era encara problemàtica i hi havia només coincidència en els moments d'acció i en la reivindicació de la llibertat sindical.

D'altra banda, el mateix dia 26 hi hagué també una concentració d'unes cinc-mil persones davant del palau episcopal en protesta per l'expulsió d'Espanya de l'abat Escarré, que havia sortit cap a Itàlia el dia 14. Les declaracions antifranquistes de l'abat a Le Monde quinze mesos abans, eren el motiu immediat de l'expulsió, però el seu acte simbolitzava també tot un procés de renovació de l'Església de base a Catalunya, del qual ja n'hem citat algunes fites, i que també tenia una repercussió directa entre els universitaris cristians que participaven en el moviment.

Aquesta coincidència en la mobilització de sectors diversos en un dia determinat anunciava ja l'aparició d'un ampli moviment unitari per la democràcia a Catalunya que un any després, amb motiu de l'Assemblea dels Caputxins, havia de fer passos endavant decisius per a configurar-se amb objectius comuns i formes d'articulació i coordinació estables.

Tornant als esdeveniments de la Universitat, les manifestacions esmentades provocaren la concreció de les amenaces repressives formulades pel Rectorat deu dies abans. El dia 27 s'obrien les facultats de Ciències i Lletres, però s'imposava la sanció de pèrdua col·lectiva de matrícula a tots els estudiants de Dret i Econòmiques i se susprenien les classes en

aquestes dues facultats. Milers d'estudiants es concentraren de nou a la plaça Universitat i s'enfrontaren amb la policia llarga estona. D'acord amb el pacte de solidaritat contra les sancions, totes les cambres de facultat es declararen en vaga indefinida a partir del dia 29. El darrer curs de Medicina oferí les 40.000 pts. que tenia recollides pel viatge de final de carrera per a pagar els nous drets de matrícula dels estudiants sancionats, un industrial català n'oferí 50.000, i el Col·legi d'Advocats es va posar a disposició dels estudiants per tal de promoure els recursos judicials que fossin necessaris. El secretari general tècnic del Ministeri d'Educació, Tena Artigues, viatjà rapidament a Barcelona per tal d'atenuar la brutalitat de la sanció. La Junta de delegats es reuní expressament a l'escola d'Arquitectura per a establir-hi un diàleg directe, però davant de la vaga de tot el districte, s'optà per avançar les vacances de Pasqua, i tancar la Universitat sense més negociacions.

Creació de les APE

Al llarg de totes aquestes setmanes es difongueren diversos rumors de crisi governamental imminent que de fet expressaven les tensions que entre els diferents sectors del règim es desenvolupaven sota l'empenta d'una mobilització democràtica de masses que cada dia afectava a nous i més amplis sectors. Fins i tot circulà el nom de García Gómez com a substitut de Lora Tamayo en el ministeri d'Educació, però el canvi de govern de juliol de 1965 que coincidia amb el principi de la davallada física de Franco reforçà les posicions de l'Opus Dei (especialment amb l'ascens a ministre de López Rodó) que ja preparava, d'acord amb Carrero Blanco, tot el pla continuïsta que es concretaria en la Ley Orgánica del Estado, el nomenament del successor Juan Carlos, etc. En el camp universitari, aquests revocaments de façana es concretaren en el decret de regulació de les Asociaciones Profesionales de Estudiantes (APE) de 5 d'abril de 1965.

El preàmbul d'aquest decret apuntava la necessitat de:

"Un sistema que armonice el principio de representatividad --con la autonomía necesaria-- con la existencia del órgano encargado de canalizar la actividad pública dirigida al mayor perfeccionamiento de la vida estudiantil en sus aspectos extra-académicos y procurar que todo ello se actúe dentro del orden de Principios Fundamentales que informan la vida social y política de España."

D'acord amb això, en l'articulat s'establia la creació d'Associacions de caràcter professional i corporatiu, d'afiliació obligatòria, i sotmeses al control de l'autoritat acadèmica. L'article 3 deia:

"El conjunto de estas asociaciones integra el Sindicato Español Universitario, entidad corporativa por el Estado como cauce de promoción de los intereses profesionales de los estudiantes."

I més endavant:

"En lo que rebasen la función estrictamente académica y como órgano de enlace entre las asociaciones de estudiantes y del Movimiento, se crea una Comisaría para el SEU con categoría de Delegación Nacional, cuyo titular será nombrado por decreto, a propuesta del Ministro Secretario General del Movimiento."

Pocs dies després de la publicació del decret, concretament el 19 d'abril, la Junta de delegats de Barcelona ja va donar a conèixer una declaració sobre el tema. S'hi considerava que el decret significava en alguns aspectes una victòria ~~parcial~~^{parcial} dels estudiants, però també s'hi feien una sèrie de consideracions sobre l'elaboració antidemocràtica del mateix, i s'assenyalava especialment la no-desaparició del SEU, el caràcter merament acadèmic a que es volia reduir la vida estudiantil, etc. La declaració acabava dient:

"Per tot això, i tot i que el fet de l'aparició d'aquest decret

significa una victòria de la nostra acció unida i solidària, la Junta de delegats acorda:

"- Rebutjar el decret ja que en la seva elaboració no han participat els organismes representatius dels estudiants, la qual cosa fa que siguin ignorades llurs autèntiques reivindicacions.

"- Que l'aparició del decret no suposa la normalització de la vida universitària, la qual depèn, fonamentalment, del reconeixement dels òrgans representatius dels estudiants (Junta de delegats, Assemblea de districte, etc.) i de la desaparició dels procediments repressius utilitzats per l'autoritat.

"- Ratificar la nostra disposició al diàleg amb les autoritats competents com a únic mitjà de solucionar els problemes universitaris."

El dia següent, la Junta de govern aconseguí l'autorització ministerial per a reprendre les activitats docents a totes les facultats, i deixar sense efecte la sanció de pèrdua de matrícula a Dret i Econòmiques. El mateix dia, les cambres de facultat decidiren donar per acabada la vaga.

En un mateix sentit de rebuig del decret es definí la 2a RNC, celebrada els dies 4 i 5 de maig amb representants dels mateixos districtes que la primera, més Santiago de Compostela. A més s'assenyalava:

"Está claro que el cadáver del SEU no puede servirnos para edificar encima de él un nuevo Sindicato; es imposible una evolución de un Sindicato que está muerto."

D'acord amb això, s'avançava en el procés de construcció d'una alternativa sindical democràtica constituïnt departaments d'ajuda, informació, activitats culturals, tresoreria, així com la Comissió permanent del Congrés Nacional d'Estudiants, instància que --com hem assenyalat-- era configurada com l'assemblea constituent del Sindicat democràtic d'estudiants a nivell de tot l'Estat.

La declaració fou sotmesa a la 5ª Assemblea de districte, celebrada el 14 de maig, amb assistència pública --per primer cop-- de la premsa ciutadana, i aprovada massivament.

El primer reglament de les APE fou publicat el 5 de juny, igualment sense cap mena de consulta als representants estudiantils, i confirmà del tot les prevencions que havia creat el decret. Desapareixien les cambres de facultat i els consells de curs, i només s'establí el nombre de dos delegats per curs i una estructura unipersonal dels càrrecs que restringia enormement la vida associativa i pràcticament l'anul·lava als nivells superiors. Els candidats havien de ser alumnes oficials que haguessin aprovat un curs complet l'any anterior, espanyols i sense sancions en llur expedient. El vot era obligatori, i els qui no l'exercissin quedarien privats de llur condició d'alumnes oficials. Els degans i directors havien d'aprovar el lloc, hora i ordre del dia de totes les reunions, podien destituir els representants estudiantils dels seus càrrecs, i suspendre fins a tres mesos l'activitat de l'associació corresponent. Les APE, que per definició ja negaven tota activitat que no fos merament acadèmica i corporativa, apareixien ara com una carcassa que volia ofegar tot tipus d'activitat estudiantil col·lectiva. Per acabar-ho d'arreglar, fou ràpidament nomenat el comissari para el SEU, Ignacio García López.

Paral·lelament, els professors no-numeraris, que havien començat a moure's a partir del projecte de llei sobre reforma de l'estructura de les facultats universitàries i llur professorat, celebraren el 14 i 15 de juny unes "Jornades d'estudi del professorat no-numerari" a l'Aula Magna de Medicina, en les quals s'aprovà un Projecte de Bases d'una Agrupació Acadèmica del Professorat no numerari i se n'elegí una Comissió permanent. Era també un primer pas cap a l'auto-organització d'aquest estament docent.

Valdecasas, rector

L'estiu de 1965 posà de manifest el caire repressiu de la política del nou govern que, en el camp universitari, prengué una sèrie de mesures destinades a escapar el moviment democràtic d'estudiants i professors.

Per un decret de 21 d'agost, es resolía l'expedient incoat sis mesos abans amb l'expulsió a perpetuitat de la Universitat espanyola dels catedràtics Aranguren, García Calvo i Tierno Galván. Montero Díaz i Aguilar Navarro, per la seva banda, eren suspesos de feina i sou durant dos anys. Les acusacions anaven des d'haver presidit "reuniones tumultuarias" y "asambleas libres sediciosas", fins a "arrojar a los estudiantes universitarios a los peligros de la acción subversiva y violenta, abusando de la posición en que les había colocado (...) el Estado para ser maestros y orientadores de estudios de aquellos jóvenes", passant per "llevar la política al recinto universitario (...) usando a los estudiantes para lograr ambiciones políticas personales". La brutal gravetat de les sancions --sense precedents en la Universitat espanyola-- provocà diverses formes de solidaritat en el si de l'estament docent. Renunciaren als seus llocs de professor Eloy Terrón, adjunt d'Aranguren, Tovar, Federico Gaeta, de Saragossa, i amb especial ressò el catedràtic d'Estètica de Barcelona José Mª Valverde que, en una carta a Aranguren, catedràtic d'Ètica i Sociologia, deia: "No hay estética sin ética". Escrits de protesta foren signats per 42 catedràtics de Madrid, 66 intel.lectuals, i els claustres de Lletres i Ciències de Barcelona, en un preludi del que anys més tard seria tot un símbol de l'amnistia universitària: la recuperació de la càtedra pels tres catedràtics expulsats.

Pocs dies després, dos decrets ampliaven les facultats repressives de l'autoritat acadèmica, de tal manera que s'establí que el rector,

"a instancias de cualquier catedrático ordinario, profesor de un centro o decano o director del mismo, podrá ordenar la incoación de un expediente a cualquier alumno (...), dirigido a privar al expedien-

tado de continuar sus estudios en dicho distrito universitario y sin perjuicio de otras responsabilidades a que pudiera haber lugar."

El 9 de juliol havia estat nomenat rector de Barcelona Francisco García Valdecasas, que, des de la seva primera intervenció repressiva com a vice-rector i policia el 1957, havia intervingut personalment en totes les sancions, tancades de la Universitat, etc., que s'havien produït fins aleshores. Com veurem, faria ampli ús de les facultats sancionadores que li concedien les noves disposicions ministerials, sempre ajudat pels nous membres de la junta de govern que nomenà, entre els quals destacaven Fenech com a vice-rector, Pifarré degà d'Econòmiques, Taure degà de Medicina, i Orbaneja director d'Enginyers.

Gairebé la primera mesura de "govern" que prengué fou la no-renovació de contracte a Manuel Sacristán, encarregat de la càtedra de Fonaments de Filosofia a 1er. curs d'Econòmiques. En una de les visites que li feren amb aquest motiu un grup de PNN, Valdecasas manifestà que havia expulsat Sacristán "por razones de conciencia", amb la qual cosa reconeixia la discriminació ideològica que estava disposat a aplicar amb el professorat. La junta de numeraris d'Econòmiques, per dos cops i per unanimitat, es pronuncià per la reintegració de Sacristán al seu lloc de professor, i en el mateix sentit signaren un escrit tots els PNN de la facultat. L'assemblea d'estudiants d'Econòmiques acordà no acceptar cap altre professor de substitut, i el Ministeri tingué efectivament dificultats per a trobar-ne un, de tal manera que les classes de l'assignatura no es van donar en tot el curs, fins que pel mes d'abril fou nomenat Francisco Canals, provocant, com veurem, greus incidents amb els estudiants.

Boicot a les APE

Mentre el ministeri i els rectors de les diverses Universitats s'apressaven a convocar les eleccions de les APE, donant tota mena de detalls

a la premsa i recordant les sancions dels que no hi participessin, a Barcelona se celebrava la 6ª Assemblea de districte, en la qual es reafirmaren els acords de la 5^a, celebrada a finals del curs anterior, en el sentit de rebutjar el decret de les APE i la seva reglamentació, alhora que la Junta de delegats del curs anterior convocava eleccions lliures abans de les dates previstes per a les oficials, entenent-les com eleccions al marge de les APE, en les quals els delegats solament respondrien davant dels electors, i orientades cap a la constitució d'un Sindicat independent amb un programa democràtic.

Les eleccions lliures se celebraren a totes les facultats (excepte Farmàcia) i les dues escoles superiors, amb un alt nivell de participació, expressat per exemple en la dada de 600 candidats presentats en tot el districte, i, tot i que no tenim dades numèriques de votants, amb una presència àmpliament majoritària a les urnes, que aleshores es calculà entorn del 80%, i en molts casos amb la presidència de catedràtics que garantien l'escrupulositat del procés electoral i donaven més ànims als estudiants. D'aquestes eleccions en sortiren, d'acord amb el model habitual, consells de curs de 10 membres, cambres de facultat amb tots els consellers de curs, i una Junta de delegats de districte, que estava composta per: Joaquim Boix (Enginyers), Paco Fernández-Buey (Lletres), Evarist Manzano (Arquitectura), Josep Mª Maymó (Ciències), Alfred Pastor (Econòmiques), Robert Rodríguez (Medicina) i Ramon Torrent (Dret), així com per delegats de Perits Industrials (Manuel Rodríguez Cuadras), Enginyers de Terrassa (Tomás Salamy), Belles Arts (Joaquim de la Gándara), IQS (Joaquim Benet Batista-Alentorn), i ESADE (Ignasi Mª Pons Antón), aquests darrers amb menys protagonisme a nivell de districte.

La celebració de les eleccions lliures, basant-se en el precedent del curs anterior --fetes amb l'acord dels catedràtics i en contra dels jerarques del SEU-- i basades en els principis d'un Sindicat independent configurats en les assemblees de districte de febrer-març de 1965, donaren l'empenta al moviment estudiantil per a afrontar des d'una posició

de força la convocatòria de les eleccions oficials. Aquest pas no es produí en els altres districtes universitaris, fet que repercutí en els nivells de participació en les APE i en l'avantatge que els estudiants de Barcelona prengueren en el seu procés d'auto-organització que els havia de portar a la constitució del Sindicat Democràtic un any abans que a Madrid, Bilbao, etc.

Les eleccions de les APE foren convocades a les diverses facultats a partir del 8 de novembre i, malgrat les coaccions i amenaces de tota mena, obtingueren un sorollós fracàs. A les facultats d'Econòmiques, Dret, Ciències, Lletres i les escoles d'Enginyers, Arquitectura, ESADE i Perits Agrònoms, la participació estigué entre un 8% de l'alumnat (Arquitectura i Lletres) i un 29% (Ciències), inclosos els becaris que es va acceptar majoritàriament que votessin per a evitar-los perjudicis més grans, amb més d'un 80% dels vots emesos en blanc a tots els centres, i pràcticament sense candidats presentats voluntàriament a cap curs. A la facultat de Medicina votaren tots els estudiants, per a evitar les sancions, però amb un 97,7% de vots en blanc, i solament hi hagué quòrum a Farmàcia (65% en blanc), i Aparelladors (al voltant d'un 30% en blanc). En d'altres centres, com Enginyers de Terrassa, Belles Arts i IQS també es boicotejaren majoritàriament les eleccions i s'uniren a l'estructura democràtica del districte. Alguns degans i directors nomenaren candidats "entre aquells alumnos más sobresalientes", vista l'absència general, però gairebé tots renunciaren prèviament a les eleccions, i fins i tot el director de l'escola de Comerç de Sabadell pretengué nomenar delegat i sots-delegat segons el número d'ordre de matrícula.

A Bilbao hi hagué també un boicot general a les APE, però a Madrid i altres districtes, com hem dit, el fet de no comptar amb uns representants democràtics prèviament elegits, féu vacillar alguns sectors de l'estudiantat, dividint el moviment entre alguns centres i cursos que acceptaren l'estructura de les APE com a mal menor i de manera provisio-

nal per a nous avenços democràtics, i els que s'organitzaren directament en cambres i Assemblees lliures. En el cas de Madrid també influí el fet que grups d'extrema dreta es manifestaren contra les APE, que consideraven una concessió excessiva a les reivindicacions democràtiques dels estudiants, especialment la desaparició del SEU obligatori, amb la consegüent reacció de sectors d'estudiants d'opinió democràtica però poc polititzats. Entre aquests grups n'hi havia de procedència falangista (FUNS, FES), tradicionalista (utilitzaren les mateixes sigles AET que en altres llocs --a Barcelona mateix-- utilitzava el carlisme renovat) i fins i tot de l'Opus Dei. També provocà una certa dispersió la proposta de celebrar un referèndum sobre l'acceptació o no de les APE, mesura que l'any següent ^{també} va intentar per a dividir el moviment a Barcelona.

Entre la repressió i les temptatives de negociació

Immediatament després del fracàs de les eleccions de les APE, començà la repressió contra els delegats democràticament elegits pels estudiants. El 10 de novembre varen ser clausurades les delegacions d'alumnes de Lletres i de Ciències, que eren els antics locals del SEU que havien estat utilitzats pels representants estudiantils des de feia anys. En una nota conjunta dels departaments d'informació d'ambdues facultats, es posaven de manifest les intencions d'aquesta mesura i de les que seguirien:

"Aquests fets encaminats a negar-nos totalment la possibilitat de reunir-nos de manera oberta, són una incitació implícita a la clandestinitat que a la nostra Universitat i al nostre districte, sobretot des del curs passat, sempre hem rebutjat."

El dia 19 el Rectorat va donar a conèixer una nota en la qual s'exigia que tots aquells estudiants que no haguessin votat en les eleccions de les APE havien de presentar un "justificant" de la seva actitud; en cas de no fer-ho, perdrien, d'acord amb la reglamentació de les APE, llur

condició d'alumnes "oficials". A partir d'aquí, i durant unes setmanes decisives, es va produir, paral·lelament, una escalada de la repressió, protagonitzada principalment pel rector Valdecasas i el director d'Enginyers Orbaneja, i alhora unes temptatives de diàleg entre la Junta de delegats dels estudiants i alguns catedràtics, entre ells el mateix vice-rector Martí de Riquer. Finalment, seria la primera opció la que s'acabaria imposant.

La primera entrevista amb Martí de Riquer es va celebrar el 20 de novembre al seu despatx de la facultat de Lletres. Dos dies després, Orbaneja obria un expedient al delegat de 4t. curs d'Enginyers, García Miralles, per haver intentat gestionar un problema acadèmic amb el professor Clúa; se l'acusava d'"apropiació indebida de representatividad". Mentre les facultats s'omplien de pintades contra Valdecasas i les seves amenaces de sancions, la Junta de delegats s'entrevistava per primer cop amb el Rector per a tractar de l'expedient d'Enginyers i la presentació de justificants. El dia següent, en la segona entrevista, li lliuraren un exemplar d'un document titulat "Declaració de Principis" del Sindicat Democràtic d'Estudiants, el qual Valdecasas va acceptar discutir i hi va fer una sèrie d'esmenes a la major part de punts de l'articulat. Però a la tercera entrevista, el dia 25, Valdecasas va anunciar als representants dels estudiants que havia obert un expedient al delegat d'Enginyers Albert Corominas a causa d'una assemblea celebrada el dia anterior en la qual s'havia escridassat Orbaneja, exigint-li que anul·lés l'expedient a García Miralles. Davant d'aquesta mesura, s'interrompé el diàleg que els estudiants estaven mantenint, i Valdecasas, llençat pel pendent de les mesures repressives, ja no el reprengué més.

Les assemblees i cambres de totes les facultats i escoles decidiren majoritàriament no presentar els justificants exigits, o en tot cas, presentar un justificant "moral", redactat a tot arreu igual, que deia: "Yo no voté porque en conciencia creía que el Decreto (regulador de les APE) no satisfacía las aspiraciones de los estudiantes".

El dia 1 de desembre, Valdecasas obrí definitivament el foc: foren expedientats 19 delegats i consellers de Dret per "apropiación indebida de representatividad, obtenida en elecciones ilegales"; pel mateix motiu era expedientat el delegat d'Econòmiques Xavier Paniagua i el delegat d'Arquitectura Lluís Millet, al qual s'afegien els càrrecs de "realización de reuniones prohibidas, incitación a la rebelión contra las autoridades académicas y actitud rebelde y subversiva". Hi havia ja 23 expedients al districte. Amb una gran velocitat es recolliren quatre mil signatures d'estudiants i més d'un centenar de professors (entre ells tres numeraris d'Arquitectura) a una carta dirigida al Rector en la qual, després de repassar els esdeveniments del darrer any i expressar la disposició dels representants dels estudiants al diàleg amb l'autoritat, acabava demanant:

"a) La retirada immediata de l'actual Llei d'Expedients Disciplinaris per considerar-la una reglamentació injusta, una coacció sobre el normal desenrotllament de la vida universitària.

"b) L'acabament immediat de la política de repressió que duen a terme certes autoritats acadèmiques per tal d'anular tota activitat sindical i imposar una associació aliena als interessos universitaris.

"c) L'anul.lació dels expedients incoats als nostres companys.

"d) El lliure exercici de les funcions dels representants del nostre Sindicat.

"e) La presència en els organismes rectors de la Universitat de persones autènticament representatives de tots els sectors de la vida universitària."

El dia següent, dos de desembre, uns dos-mil estudiants es dirigiren a l'edifici central de la Universitat per a celebrar-hi la 7ª Assemblea de districte. Més de la meitat aconseguiren fer fora els bidells de la porta (val a dir que tots eren nous d'aquell any: Valdecasas s'havia

portat els bidells i tot) i reunir-se al pati, mentre els altres es manifestaven per la plaça Universitat. Recollint l'acord ja posat en pràctica per les facultats afectades pels expedients: Dret, Econòmiques, Enginyers i Arquitectura, es convocà una vaga indefinida de tot el districte. A més, els reunits decidiren pujar al Rectorat a lliurar la carta amb signatures a què ens hem referit. Davant els cops de porta, la Junta de govern que en aquell moment estava reunida, va sortir del Rectorat. La nota publicada l'endemà per Valdecasas ho explicava així:

"Por tres veces el señor Rector y los componentes de la Junta de Gobierno reiteraron a los estudiantes su advertencia, siendo las tres veces desoída y aun contestada airadamente, haciendo incluso la masa movimiento de avance."⁶

En vista d'això, varen cridar a la policia, "que se puso a las órdenes del señor Rector" i van fer dissoldre la concentració. Es repremia així un costum oblidat des de les manifestacions de maig de 1962. Com que a les dues de la tarda encara quedaven força estudiants en el recinte universitari, s'els volgué obligar a lliurar el carnet abans de sortir. La meitat optaren per sortir saltant la valla del darrera, mentre uns tres-cents sortien per la porta després de negociar que no hi hauria represàlies.

La vaga es generalitzà a tots els centres, a la facultat de Dret un grup d'estudiants cremà els justificants presentats a secretaria fins aleshores, i el degà d'aquesta facultat Albaladejo i el secretari d'Enginyers Freixa dimitiren per disconformitat amb el Rector i amb els expedients que als seus centres tramitaven respectivament Entrena-Cuesta i Orbaneja. El 3 de desembre hi hagué una manifestació de dues hores pels voltants de la Universitat cridant: "Valdecasas fuera", "García policia no", "Expedientes no", "Libertat sindical", "Rector dimisión", etc.

El dia 7 se celebrà una reunió en la qual encara molts hi havien posat esperances que en sortís una via de conciliació que permetés una

certa normalització de la vida universitària. Valdecasas va convocar un claustre extraordinari de tots els catedràtics del districte a l'Aula Magna. "De esta forma --deia-- se restablece una antigua tradición académica". Sota la presidència del rector, els vice-rectors Fenech i de Riquer i el secretari Entrena, es reuniren els numeraris de totes les facultats i escoles en una mesura sense gaires precedents, a part dels protocolaris oficials. La referència oficial del claustre deia:

"El tema principal de la reunión fue la exposición de la actitud estudiantil en las pasadas elecciones universitarias y los hechos acaecidos en los últimos días. En tal sentido (el rector) resaltó las conversaciones mantenidas con diversos grupos estudiantiles y terminó solicitando las opiniones y sugerencias de los presentes."⁷

Valdecasas volia aconseguir, sens dubte, un consensus amb la seva política repressiva que es disposava a incrementar, però en el debat que seguí, diversos catedràtics feren intervencions favorables a les reivindicacions dels estudiants i a la continuació del diàleg amb llurs representants, destacant-s'hi Alonso, Badía, Jiménez de Parga, Latorre, Sanchó, Siguán i Sureda, tot i que el claustre no adoptà cap decisió formal.

Dos dies després, els alumnes de 3er. de Dret, que tenien de professor Entrena, que era qui gestionava directament els expedients en contra de l'opinió mateixa del claustre de facultat, escribassaren aquest quan pretengué entrar a classe malgrat la vaga que s'estava portant a terme. Aquest fet fou motiu que el rector sancionés tots els alumnes de l'esmentat curs "menos los tres alumnos que asistieron a la mencionada clase" amb perdua de matrícula, i donés un termini de tres setmanes per a que es tornessin a matricular. Ni el diàleg ni les opinions dels catedràtics feien canviar doncs les decisions del rector-polícia. Encara se celebraren dues assemblees de districte més abans d'acabar el trimestre, però com que la vaga continuava, el rector decidí avançar les vacances de Nadal a partir del dia 13.

Durant les vacances continuaren celebrant-se assemblees de curs, i facultat en locals no universitaris (entre altres llocs, la residència d'estudiants de Sant Anton, algunes parròquies) i s'aconseguí que un banc fes un préstec per import de la matrícula de tots els alumnes de 3er. de Dret (unes dues-centes mil pessetes) que fou dipositat a Hisenda mentre s'obrien recursos contenciós-administratiu i econòmic-administratiu contra Valdecasas.

El 5 de gener es realitzà una nova entrevista entre Martí de Riquer i la Junta de delegats, i possiblement la intervenció d'aquell davant el ministeri ajudà a que fossin sobresseïts 21 dels expedients oberts fins aleshores (en realitat, resolts amb "amonestación privada") amb l'excepció dels dos d'Enginyers, portats directament per Orbaneja, que acabaren amb l'expulsió de García Miralles i Corominas del districte de Barcelona. Tot just represes les classes, Valdecasas féu públic que tots els estudiants que no havien presentat justificant de no haver votat a les eleccions de les APE perdien la seva condició d'alumnes oficials, serien considerats "lliures" i havien de lliurar el carnet d'estudiant, cosa aquesta última a la qual es negaren la majoria dels afectats.

Mentre els exàmens de febrer eren utilitzats com intimidació per a evitar nous incidents, la 10ª Assemblea de districte (28 de febrer) donava una empenta al definitiu treball d'auto-organització estudiantil que havia de culminar en la constitució del Sindicat Democràtic. Constituïts ja tots els consells de curs, cambres de facultat, juntes de delegats de facultat i de districte, etc., s'estructuraren també a nivell de districte els diversos departaments: informació, ajut, estudis universitaris, activitats culturals, etc. i, recollint les esmenes i suggerències que s'havien fet als documents bàsics del nou sindicat estudiantil, aprovats a l'Assemblea de districte del 2 de febrer de 1965 i a la 1^a i 2ª Reunió Nacional Coordinadora, es decidí anar a la constitució formal d'aquest a primers de març.

El mateix dia que es prenia aquesta decisió, estava reunit el primer Congreso Nacional de les APE, celebrat a Granada els dies 26, 27 i 28 de febrer, que mostrà obertament el fracàs de la temptativa ministerial d'organitzar els estudiants d'acord amb els seus criteris corporatius i el seu control burocràtic. Era previst que al Congrés assistissin tres representants per districte, però de Barcelona només n'hi pogueren anar dos (els dels dos únics centres on hi havia hagut quòrum: Farmàcia i Aparelladors) i de Bilbao un (d'un curs d'Econòmiques). A més, ni a Sevilla ni a València no s'havia pogut elegir un "president" de les APE del districte. De Madrid, hi anaren representants de branques professionals que agrupaven totes les facultats amb els mateixos problemes acadèmics de tot Espanya i només dos representants de centre: Perits i Dret (aquest, Luis Ortega Escós, alumne de cinquè curs, elegit per estreta majoria al seu curs, i només acceptat com a delegat de facultat per dos cursos, els únics que eren d'APE). Alguns dels "representants" havien estat elegits pel 20% dels seus companys. Davant de la posició democràtica dels delegats de València, que varen amenaçar amb retirar-se, vista l'escassa representativitat dels reunits, s'acordà entrar en contacte amb tots els representants dels estudiants, fossin o no de les APE, i fer una reunió unitària el 21 de març a Segovia. Però com que s'insistí, malgrat tot, en nomenar un "presidente nacional" de les APE, càrrec que recaigué en Ortega Escós, València també se separà del Congrés i va anunciar que convocaria pel seu compte una reunió consultiva amb tots els representants autèntics. L'absoluta inconsistència del "tinglado" que les APE varen voler muntar a nivell de l'Estat, va acabar de deixar la porta oberta a l'organització d'un sindicat veritablement democràtic i representatiu.

La constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants als Caputxins de Sarrià

Durant el mes de febrer varen aparèixer per les facultats i escoles de Barcelona cartells realitzats per estudiants de Belles Arts en els quals s'anunciava la pròxima celebració de l'Assemblea Constituent del Sindicat Democràtic d'Estudiants, però sense dir-ne el dia ni el lloc.

Els documents bàsics del Sindicat, que hi serien aprovats, van quedar redactats tal com els reproduïm a continuació.

"SINDICAT DEMOCRÀTIC D'ESTUDIANTS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

"DECLARACIÓ DE PRINCIPIS

"I. La Universitat com a institució

A) Ha d'estar oberta i ser accessible a tots els individus capacitats. No podem acceptar les barreres classistes avui existents.

B) Quant a la seva funció, la Universitat ha d'estar al servei de la societat.

1) Ha de proporcionar una formació científica i tècnica que respongui a les necessitats econòmiques i socials del món actual.

2) Ha de proporcionar una formació intel·lectual àmplia que permeti que en l'exercici d'una professió puguin conjugarse les responsabilitats tècniques o científiques amb les responsabilitats socials.

3) Ha de promoure en el seu si i en la vida científica espanyola una investigació independent, orientada únicament als interessos generals del nostre país. La Universitat ha de participar en forma activa en la programació de la política d'investigació.

4) Ha de contribuir al desenvolupament d'una cultura rica i diversificada que reflecteixi la real problemàtica que, en cada moment, tingui plantejada la nostra societat.

- Ha de considerar-se oberta a tots els corrents de pensament independentment de les ideologies inherents als mateixos
- Ha d'acollir les llengües i cultures nacionals i responsabilitzar-se de llur desenvolupament i consolidació.

5) La Universitat ha de reconèixer com a consubstancial la lluita per la llibertat de la cultura.

C) Quant a les seves relacions amb l'Estat:

1) L'Estat ha de proporcionar a la Universitat l'ajut econòmic al qual és acreedora.

2) La Universitat ha de ser autònoma i independent.

- L'Administració ha de garantir la lliure discussió i circulació de les idees alhora que la seva independència ideològica i política, de forma que no es trobi supeditada als interessos d'una minoria.

- L'autonomia s'ha d'entendre com el dret dels distints estaments universitaris a elegir democràticament, amb total independència de l'Estat i en igualtat de condicions amb ells, tots els càrrecs de direcció de la Universitat; així mateix, aquesta té dret a posseir un règim especial que garanteixi una capacitat pròpia de gestió.

D) La Universitat no pot romandre aïllada dels problemes, les aspiracions i les actituds dels homes de la nostra societat. Afirmem com un deure inexcusable de la Universitat la defensa de la llibertat allà on estigui en perill, la lluita per a aconseguir-la allà on no n'hi hagi.

"II. L'Universitari

Ha de ser considerat com un treballador intel·lectual; en aquest sentit, és subjecte d'uns deures i uns drets específics.

Deures:

1) Ha de ser responsable de la seva pròpia formació davant la

societat.

2) Ha de participar d'una forma o altra en la defensa de la llibertat i la dignitat dels homes.

Drets:

1) Exigir una formació i uns mitjans materials suficients per a la seva posterior integració com a professional en la societat.

2) Reivindicar com a fonamentals:

- la llibertat d'expressió del pensament;
- la llibertat d'associació i reunió;
- la llibertat d'investigació.

3) Participar col.lectivament en el desenvolupament i perfeccionament de la Universitat.

"III. El Sindicat Democràtic dels Estudiants de la Universitat de Barcelona.

1) L'existència del nostre Sindicat Democràtic respon:

- Al dret que té l'estudiant d'associar-se lliurement.
- La necessitat de promoure la reivindicació dels seus drets i possibilitar el compliment dels seus deures.

2) El Sindicat Democràtic ha d'assegurar la participació activa i responsable de l'estudiant en la Universitat, contribuir a la transformació progressiva de les estructures universitàries i socials, millorant així les condicions de treball i la formació intel.lectual de l'estudiant.

3) El nostre Sindicat Democràtic ha de ser:

- Representatiu: que vol dir plena activitat en tots i cadascun dels seus nivells d'organització, així com un control efectiu dels seus representants per part dels sindicats.
- Autònom: els estudiants i només ells poden estructurar i renovar en qualsevol moment el seu propi sindicat.

- Independent, tant econòmicament com políticament. El sindicat ha d'estar lliure de tota mediatització tant acadèmica com governamental. En cap cas la necessària subvenció estatal no ha de significar una dependència ideològica o política.

4) Per a defensar de forma real els interessos de l'estudiant, el Sindicat afirma els següents drets:

- Participar en els òrgans rectors i consultius de la Universitat, així com en els organismes públics que estiguin relacionats d'alguna manera amb els estudiants.
- Participar en les conferències i organitzacions internacionals d'estudiants.
- Disposar dels mitjans adequats per a expressar-se lliurement.
- Disposar del dret de vaga com a recurs extraordinari un cop esgotats els mitjans normals en l'exercici de la seva missió fonamental: la defensa dels interessos dels estudiants.

5) Les estructures universitàries i polítiques que avui limiten els nostres drets, perjudiquen també amplis sectors de la nostra societat. En aquest sentit, el nostre sindicat se solidaritza amb tots els que lluiten per una real democratització del país.

D'altra banda, només l'acció solidària de tots els estudiants espanyols permetrà una real transformació de les esmentades estructures. Afirmem la necessitat de celebrar un Congrés Nacional d'Estudiants, en el qual aquests decideixin lliurement la seva pròpia organització i el seu propi futur.

"ESTATUTS

Per la seva extensió, en reproduïm els títols i subtítols del text que donen idea de l'estructura orgànica que regulaven.

Capítol I. Disposicions generals.

Capítol II. Els òrgans del Sindicat en els centres d'ensenyament. L'Assemblea de curs. Els Consells de curs o grup. El delegat i sots-delegat de curs i altres càrrecs a nivell de curs. L'Assemblea, Comissió Permanent i Junta de Departaments dels Centres (aquí es diferenciava entre l'Assemblea de centre tancada -- composta pels consellers-- i oberta --amb tots els estudiants del centre--). Els càrrecs sindicals superiors a nivell de centre (delegat i sots-delegat de centre i caps de departament). Els departaments a nivell de centre. El control dels representants dels centres. Eleccions complementàries.

Capítol III. Els òrgans sindicals de districte. S'hi diferencia: l'Assemblea de districte tancada (10 vots per centre), Assemblea de districte oberta (tots els estudiants del Sindicat només amb veu), Assemblea de districte extraordinària (tots els consellers del districte amb veu i vot). La Junta de Delegats. Els departaments del districte. El control dels òrgans sindicals a nivell de districte.

Capítol IV. Els fons del Sindicat. (Quotes d'afiliats, subvencions i ajuts de l'Estat i altres organismes, ingressos per prestació de serveis).

Capítol V. Disposicions especials. Reforma dels Estatuts. Reglaments de règim interior dels centres. Relació amb organismes sindicals d'altres districtes.

Disposicions finals.

"MANIFEST PER UNA UNIVERSITAT DEMOCRÀTICA

Els que firmen aquest manifest, estudiants, professors, graduats universitaris, professionals de la ciència, la tècnica, la literatura i les arts, junt amb altres persones interessades per la Universitat, ens dirigim a l'opinió pública per a informar-la sobre l'estat de l'ensenyança superior a Espanya, proposar-li una perspectiva

de renovació d'aquesta i demanar-li que prengui com a cosa pròpia una tasca el compliment de la qual importa a tot el país: conseguir una Universitat capaç de dominar els problemes tècnic i socials de l'època, una Universitat democràtica.

"I. Les causes de l'endarreriment universitari espanyol

1. Espanya presenta en tots els aspectes de la seva vida universitària un considerable endarreriment si se la compara amb altres països de la seva àrea geogràfica i històrica, o amb allò que ella mateixa havia estat en un passat no remot. Doncs la Universitat espanyola ha sofert en alguns aspectes durant els darrers decennis una involució. Algunes causes d'aquest retrocés rebassen l'àmbit universitari: es tracta, abans que res, de la degradació de la vida cultural espanyola com a conseqüència de l'emigració científica, artística, literària i universitària causada per la guerra civil i per la supressió de les llibertats polítiques i civils, mantinguda fins als nostres dies. El mateix endarreriment de la Universitat i la societat espanyoles reforça, per altra banda, aquesta tendència emigratòria, tal i com succeeix amb la població obrera i camperola, i avui l'emigració universitària és sobretot sensible en branques científiques de gran importància per a la cultura moderna, com la física teòrica, la investigació bàsica matemàtica, les ciències biològiques, la lingüística, etc.

També de fora de la Universitat ha arribat a aquesta --així com a la resta de l'ensenyança i de la producció intel·lectual-- la imposició dels models arcaics incompatibles amb la llibertat de la cultura, com són l'Ordenació de l'ensenyança mitja el 1938 i de l'ensenyança universitària el 1943.

Altres causes del nostre endarreriment universitari han de buscar-se en l'exacerbació durant aquests anys de defectes antics de la vida acadèmica, o en la perduració ^{de} trets d'aquesta els quals,

justificables en la seva època d'origen, manquen avui d'adequació a la realitat. Tal és, per exemple, el burocratisme centralista de la política universitària en general, i, en particular, del sistema de provisió de càtedres, el qual, mentre impedeix la formació d'escoles científiques i culturals, no compleix amb la funció d'evitar la tendenciositat. Ans al contrari, les oposicions a càtedres universitàries s'han convertit durant aquest període en un instrument de censura intel·lectual exercida per l'administració mateixa o bé a través de l'estratègia del domini dels tribunals d'oposició per grups dominants políticament dins de l'Estat. També es troben entre aquestes causes d'origen antic, la precarietat del professorat no-numerari i el predomini de formes d'ensenyança que avui ja no poden ésser sinó subsidiàries, com la lliçó de càtedra ineficaçment impartida a centenars d'alumnes a la vegada.

En darrer lloc, hi ha un tercer grup de causes del nostre endarreriment universitari que són especialment lamentables: la destrucció inflexible dels pocs conats de renovació que va produir la Universitat espanyola en les primeres dècades del segle, exemplificades senyaladament per la Universitat Autònoma de Barcelona i per algunes iniciatives de la Universitat de Madrid que, per aquells mateixos anys, van deixar traça en la història de la cultura espanyola. Res semblant ha pogut reneixer darrera la façana d'algunes institucions burocràtiques que intenten endebades continuar per aquell camí sense l'esperit de llibertat que el va obrir.

2. L'acumulació de tots aqueixos mals fa inviable la Universitat espanyola. Els mateixos causants de la seva crisi es troben avui davant la necessitat de superar la contradicció oberta entre aquesta Universitat, anacrònica a causa de la seva inicial inspiració política, i el desenrotllament de les forces econòmiques dins la societat espanyola com en tot el món.

3. Ha estat la resolta actitud dels estudiants i dels professors més conscients allò que ha obligat a l'actual Administració a intentar sortir de l'immobilisme i de l'absència de concepcions positives que l'han caracteritzat durant tants d'anys. Les accions dels estudiants espanyols, especialment a partir dels esdeveniments de 1956 a Madrid i de 1957 a Barcelona, són el punt d'arrencada per a una renovació de la vida universitària espanyola. Es necessari tindre-ho ^{présent per entendre que hom és l'esforç} sense reserves, resolutament orientat a lluitar contra les causes de l'actual situació, pot obrir camí a solucions veritables.

"II. L'actual política universitària de l'Administració

1. La Universitat espanyola es troba avui en una cruïlla, davant dos possibles camins que emprendre per tal de donar resposta a la incitació que, en el seu endarreriment, reb de la vida real de la societat.

Un és el camí que senyalen les recents disposicions administratives: Aquest camí vol portar a una institució de pur rendiment tècnic, indigna del nom d'Universitat en perdre tot horitzó cultural, moral, ideal i polític. Es tracta d'una institució en la qual el professorat en general i l'Autoritat Acadèmica en particular --doncs les dignitats acadèmiques, consumant-se el procés ja en curs, quedarien definitivament rebaixades a la categoria d'autoritats--, en comptes de compondre amb els estudiants una Universitat, es converteixen en repressors d'aquests, per evitar que qualli dins la Universitat la lleugeresa de vida social que cada promoció d'estudiants duu amb ella a les aules. Les mesures actualment aplicades a la Universitat tendeixen a fer d'ella una simple fàbrica d'especialistes que possibiliten mecànicament el funcionament de l'economia i la satisfacció de les necessitats tècniques-educatives i administratives que aquella suscita. Ja avui s'intenta extirpar de la Universitat tot allò que, per l'esforç d'estudiants i professors li queda encara de formació oberta i

desinteressada: s'intenta arrabassar als organismes estudiantivols llurs funcions culturals per tal de convertir-los en simples agències de negociació d'horaris, regulacions d'examen i altres qüestions tècniques; s'expulsa de la Universitat; quan es pot, es persegueix i calumnia, en tot cas, als professors que no es resignen a aquesta burocràtica condició d'illibertat. I es completa l'enviliment de la Universitat amb l'oferiment de millores econòmiques a aquells que acceptin aqueix estat de coses o aqueixa perspectiva. Però a aquestes millores hi té dret des de fa molts anys el professorat universitari, el treball del qual es pagat irrisoriament o no es pagat en absolut.

2. Subjacent a la via tecnocràtica imposada a la Universitat hi ha el principi de que és possible dirigir una societat moderna, o en vies d'ésser-ho, mitjançant un dispositiu de gestió tècnica dominat des de dalt sense la intervenció del poble governat. Aquest principi orienta l'intent d'aconseguir que el procés tècnic --acceptada al cap de decennis d'anquilosat tradicionalisme la seva inevitabilitat--, no vagi acompanyat del corresponent progrés social. Aquest pla ha d'acabar en un fracàs, doncs les forces que mouen el progrés tècnic són, en última instància, forces socials, i només poden ser duradorament actives si compten amb les formes d'organització socials que els hi correspon. En aquesta consideració es basa l'altra perspectiva, el camí per qual la Universitat pot superar la seva crisi.

"III. La perspectiva democràtica de la Universitat

1. Aquest segon camí és el de la Reforma Democràtica de la Universitat, i constitueix, en l'àmbit tècnic, l'única possibilitat de que el progrés tècnic sigui també progrés social, així com, a la llarga, l'única possibilitat del propi progrés tècnic.

Cap reforma universitària pot realitzar-se amb eficàcia duradera si no intervenen decisivament en la seva elaboració els més directa-

ment afectats per ella, els estaments universitaris, i aquells que tenen que aportar els medis necessaris per a realitzar-la, es a dir, la societat en general. Ni els universitaris espanyols ni la societat espanyola han pogut intervenir adequadament en l'elaboració de les reformes decidides per l'Administració actual, ja pel simple fet de que no existeix en el nostre país cap representació autèntica dels ciutadans.

En aquesta circumstància es posa de manifest la vinculació dels problemes universitaris amb els de la societat en general. El moviment universitari democràtic no pot proposar-se abacar íntegrament aquests darrers. Però pot senyalar quins són en el seu propi terreny els canvis necessaris per a que la Universitat pugui contribuir a la solució d'aquells problemes socials.

2. Es abans que res necessari un canvi en la concepció de l'ensenyança superior. Aquesta ha de deixar d'ésser un privilegi reservat a les classes econòmicament altes i damunt del qual es funda a més un segon privilegi: el de reservar als seus membres, únic sector de la població que consegueix normalment títols acadèmics, importants funcions de gestió social.

La necessitat d'aquest canvi ^{no}obeix solament a motius de justícia, els quals són evidents. Succeeix a més que en una societat moderna augmenta constantment el nombre de funcions per a l'acompliment de les quals és necessària una alta qualificació cultural de nombrosos individus. Aquesta necessitat no podrà satisfer-se amb l'actua)l) concepció de la Universitat a Espanya.

Les primeres mesures que han de prendre's per tal de promoure aquest canvi són: un gran augment del nombre de places de l'ensenyança superior i la destrucció de les barreres classistes, manifestades ja en l'ensenyança mitja, que funcionen avui amb irracionals criteris de selecció de la joventut espanyola.

3. Junt amb la concepció bàsica de l'ensenyança universitària, ha de canviar el seu contingut i l'organització d'aquest. La Universitat ha d'abandonar l'estimació de les matèries per raó de llur dignitat tradicional i passar a valorar-les per la seva validesa per a dominar intel·lectualment la realitat. Al mateix temps ha d'admetre una àmplia varietat dels diversos centres d'ensenyança superior ja tocant a la seva organització.

En aqueixa necessària varietat s'ha de respectar el pluralisme cultural i lingüístic del país. La societat espanyola és multinacional. La Universitat espanyola ha de deixar d'ésser, com és avui, un instrument d'opressió de diverses cultures nacionals. Aquestes han de comptar amb les universitats com a centres de consolidació i desplegament de la seva peculiaritat. En aquest punt s'inclou també el problema de les relacions entre la investigació i l'ensenyament. La Universitat no pot desempenyar avui el seu paper si no intervé amb gran pes en la programació i l'execució d'una política coherent d'investigació pura i aplicada.

4. El freqüent canvi en l'exercici de les funcions socials tècniques, començant pel treball de l'obrer industrial, és un tret típic del present. També ho és l'especialització dels coneixements. Tots dos junts formen una paradoxa que determinarà els problemes de l'ensenyança en un futur no llunyà. L'única resposta adequada a aquest problema resideix en aconseguir una formació intel·lectual molt àmplia dels joves. El canvi aquí necessari consisteix en trencar amb la tradició d'una Universitat limitada a facilitar títols d'especialització.

En aquest punt es fa molt visible el caràcter nociu, agreujador de problemes, que té el model d'institució burocràtica subjacent a les actuals intervencions de l'Administració a la Universitat. L'Administració està justament tendint a fraccionar la Universitat en compartiments professionals, dividint els estudiants i enfrontant-los

als professors. La comunicació més intensa possible entre els diversos sectors de la Universitat és, tanmateix, la base per a que es desenrotlli una mentalitat àgil capaç de fer front a les exigències de la realitat moderna.

La convivència universitària no ha de concebir-se com una simple coincidència determinada per la necessitat d'obtenir títols d'especialista: l'universitari, estudiant o professor, no ha de veure's obligat a deixar part de la seva humanitat fora de les Facultats. Per això també, i no solament per les raons abans esmentades, totes les implicacions culturals, socials, ideals i polítiques del saber i de l'educació són tan universitàries com els temaris d'examen.

5. A la finalitat d'una vida universitària així concebuda, adequada a les necessitats avui reals i al aspecte de l'individu, poden servir procediments didàctics com els cursos per a estudiants de totes les Facultats, els instituts interdisciplinaris, etc. Però, tenint compte de les circumstàncies actuals, el camí comença per la supressió de la censura que pesa sobre les activitats culturals dels estudiants: conferències, cercles d'estudi, seminaris espontanis (no inclosos en els programes de cap assignatura), sessions i activitats artístiques, publicacions i, en general reunions de tracte lliure i democràtic. En el curs dels darrers anys, els estudiants espanyols han aconseguit crear nombroses formes d'autèntica vida universitària que avui es troben en perill, però que han de considerar-se com una prometedora base de partida per arribar a una Universitat satisfactòria des del punt de vista de la formació multilateral de l universitaris.

"IV. La llibertat universitària

1. La reforma democràtica de la Universitat no imposa necessàriament una solució única al problema de les relacions entre aquesta institució i l'Estat. Doncs no és obligat admetre que l'únic ens

públic propietari d'Universitats hagi d'ésser l'Estat. Aquestes són qüestions tècniques jurídiques, les diverses solucions de les quals poden ésser totes o algunes compatibles amb una Universitat democràtica. Única exigència d'aquesta és que cap centre universitari sigui domini d'un grup polític, religiós o ideològic en general. Els centres culturals d'aquesta naturalesa poden ser convenients per a una vida intel·lectual diversificada i rica, però no poden considerar-se institucions directament al servei de la societat com ha d'ésser-ho la Universitat: aqueixos centres serveixen directament al centre que els posseeix o domina, i només a través d'ell poden servir a la societat.

El problema de la llibertat universitària no es planteja essencialment entorn al tema de l'ensenyança privada o de grup. Plantejar-lo així és, sovint, un expedient per tal d'amagar el seu veritable contingut. Aquest consta de les següents reivindicacions:

2. a) Caràcter democràtic i representatiu dels òrgans acadèmics.

Totes les dignitats acadèmiques i tots els òrgans de govern de la Universitat han de ser elegits pel professorat i els estudiants. La composició de l'electorat pot variar en cada cas. Per a càrrecs responsables de l'execució de la política universitària, com és, senyaladament, el de Rector, ha de comptar-se amb un ampli cos electoral basat en el principi de la representació igual dels diversos estaments universitaris. Només així pot acabar-se definitivament amb l'actual situació antinatural d'uns Rectors que regeixen contra els estudiants i gran part del professorat.

Cap càrrec universitari ha d'ésser cobert per temps indeterminat. L'Administració no ha de tenir cap facultat de veto sobre els elegits.

Els òrgans col·lectius de gestió, com les Juntes de Facultat i el Claustre General, han de disposar de facultats decisòries.

Davant d'aquests organismes han d'ésser responsables els dignataris per ells elegits. La participació estudiantivola en tots aquests òrgans ha d'establir-se sempre sobre la base de la igualtat de representació amb els altres estaments universitaris.

b) Llibertat d'ensenyança.

Durant els darrers decennis la llibertat d'ensenyança ha estat coartada a la Universitat espanyola mitjançant tres procediments; la implantació coactiva d'una ideològia oficial, el domini dels tribunals d'oposició a càtedres pel poder polític, i les mesures disciplinàries. El primer d'aqueixos tres procediments ha anat perdent la seva eficàcia. Els altres dos segueixen essent, en canvi, substancialment tan implacables com en el temps de la post-guerra.

La reforma democràtica de la Universitat exigeix, doncs, la liquidació d'aquests instruments d'opressió de la llibertat d'ensenyament. La desaparició de la ideologia estatal i la supressió dels estatuts disciplinaris tirànics poden aconseguir-se per simples disposicions legals, doncs ni l'una ni els altres tenen arrels en els medis universitaris. Tocant a l'obstacle posat a la llibertat d'ensenyança per l'actual sistema de provisió de càtedres vitalícies, sembla que en aquest sentit urgeix eliminar la possibilitat de discriminació política i ideològica a l'accés a la docència. Entre les diverses mesures eficaces que per a això poden arbitrar-se, a títol provisional es troben la descentralització de les oposicions, avui a càrrec de tribunals fàcilment manipulables i el recurs a mantenir allunyades d'aquelles a figures destacades de la vida científica i cultural actualment absents de la Universitat.

c) Llibertat d'investigació.

A causa de la caducitat de la ideologia oficial, la investi-

gació és avui freqüentment lliure en la pràctica de la Universitat espanyola. No obstant, la reforma democràtica de la Universitat exigeix la implantació explícita d'aquesta llibertat i l'eliminació de les barreres que s'oposen a ella, especialment a través de la concessió de fons i beques d'investigació.

Els xocs, sempre possibles, entre l'exercici de la llibertat d'investigació i les necessitats de programar aquesta, han d'obviar-se o pal·liar-se a través de la participació de la Universitat en l'elaboració de la política científica (teòrica i aplicada) nacional.

d) Llibertat d'expressió.

Les llibertats d'ensenyança i investigació són només una part de la llibertat intel·lectual de la Universitat. Aquesta inclou, a més, la llibertat de paraula dins el recinte acadèmic i la llibertat de la Premsa Universitària, estudiantívola o no, així com la llibertat en l'us de qualsevol altre mitjà de comunicació, de les activitats culturals en general dels professors i dels estudiants.

e) Llibertat d'associació.

La llibertat d'associació és l'única garantia de l'exercici de les altres llibertats, i implica la de reunió. La llarga lluita dels estudiants per aconseguir-la, i els esforços de sectors del professorat en el mateix sentit, tenen que culminar en la seva completa implantació. A falta d'ella, qualsevol altra llibertat que es consiguessi quedarà sense consolidar, a mercè de les intervencions autoritàries de l'Administració.

"V. Vers una Universitat Democràtica.

Gràcies al continuat esforç dels estudiants, la Universitat espanyola es troba avui en una etapa de transició que conté germens de la futura institució democràtica. En aquesta fase transitòria, el

moviment universitari democràtic es proposa com a finalitat principal la consolidació institucional dels organismes estudiantívols representatius, el seu ulterior desenvolupament i la integració dels altres estaments universitaris a las tasca de promoure una Universitat democràtica. Mesures pràctiques a prendre per a aquesta fi són:

a) Crear i consolidar allà on ja existeixin organismes universitaris democràtics, i impedir que se'ls despulli de les funcions i prerrogatives que són de llur competència per la seva autèntica representativitat.

b) Constituir comissions mixtes de professors i estudiants per a l'elaboració detallada de la Reforma Democràtica de la Universitat.

c) Celebrar el Congrés Nacional d'Estudiants al qual aspiren aquests des de fa anys.

d) Programar un Congrés Nacional Universitari, amb representants autèntics de tots els estaments de la Universitat.

Els principis continguts en aquest manifest no constitueixen més que la inspiració inicial d'una Reforma Democràtica de la Universitat. No són en si mateixos solucions tècniques a problemes tècnics. Però l'autèntica resolució d'aquests en el marc d'una vida social adequada per a homes contemporanis no pot prescindir d'aquesta inspiració mínima. Amb ella la Universitat espanyola ha d'evitar la seva conversió definitiva en un aparell oprimat que oprimeix a la vegada les consciències i emprendre el camí que li permeti arribar a ésser el més alt reflexe d'un poble tan plural com és el nostre. La Universitat ha de prendre en les seves mans la causa de la llibertat de la cultura i insertar-la en l'ample horitzó de la lluita per la llibertat dins la societat espanyola."

Març 1966.

Les gestions-sondeig que es feren davant d'alguns degans més o menys favorables a les reivindicacions dels estudiants per tal de veure la

possibilitat de celebrar l'Assemblea Constituent del SDEUB en un local universitari, varen donar resultat negatiu, i el lloc quedà fixat finalment en una entrevista amb el pare provincial dels caputxins, Salvador de les Borges, realitzada el cap de setmana anterior a la reunió. La tradicional hospitalitat franciscana no podia fer escarafalls a una proposta en la que calia tenir en compte, segons va manifestar després la mateixa comunitat eclesiàstica, "la seriositat dels objectius perseguits i les normes de l'Església referents al dret d'associació i a la promoció de la cultura, principalment de la "Pacem in terris" i l'esquema 13 del Concili Vaticà II".

El dimecres dia 9 de març al matí, només 10 persones coneixien el local on anava a celebrar-se la històrica assemblea. Fins i tot Valdecasas va demostrar la seva desorientació publicant una nota que deia:

"Ante la insistente propaganda sobre convocatoria de reuniones y asambleas que se viene distribuyendo entre los estudiantes de este Distrito Universitario, este rectorado, en evitación de malos entendidos, hace saber:

1) que está prohibida, por las disposiciones legales, dentro de los recintos universitarios (el subratllat és nostre), toda reunión no autorizada por los decanos o directores de los centros respectivos."⁸

A partir de les dues de la tarda, els qui havien d'assistir-hi es varen anar assabentant del pla previst, i a partir de les quatre varen començar a entrar a la sala d'actes anexa al convent els aproximadament quatre-cents cinquanta consellers i delegats de curs que havien estat elegits l'octubre. També observadors dels cursos pre-universitaris d'alguns Instituts i escoles i alguns periodistes. En un pis proper, s'havien reunit els intel.lectuals convidats a la sessió com a expressió del reconeixement dels estudiants a la seva representativitat cívica i cultural i com a mostra activa de solidaritat de les generacions universitàries més

grans amb les reivindicacions de la joventut estudiantil. Faltaven Jordi Rubió i Salvador Espriu que, per la seva edat avançada (79 animosos anys) i el seu delicat estat de salut respectivament, calia anar a buscar a casa seva, cosa que es féu en el cotxe d'Antoni Tàpies. Entre els estudiants reunits, hi havia la Junta de Delegats formada aquell mateix any: Joaquim Boix (delegat d'Enginyers), Paco Fernández-Buey (Lletres), Evarist Manzano (Arquitectura), Josep Mª Maymó (Ciències), Albert Ortega (sots-delegat d'Econòmiques, per absència del delegat Alfred Pastor), Robert Rodríguez (Medicina) i Ramon Torrent (Dret), així com membres de la Junta de delegats de l'any anterior: Antoni Borrás (Medicina), Amadeu Montoto (Ciències), Xavier Paniagua (Econòmiques), Joaquim Viaplana (Lletres). Enric Argullol, delegat de Dret el curs anterior es va quedar a fora, encarregat de fer diverses gestions i coordinar la informació si era necessari. A última hora encara insistí prop d'alguns catedràtics per a que fossin presents a la reunió, però no n'obtingué resultats positius. Únicament un petit grup de numeraris (Teixidor, Vaquer, de Ciències, Estapé, Trias Fargas, d'Econòmiques, Sureda, Latorre, Jiménez de Parga, Díez de Velasco de Dret, Comas de Lletres), signaren un ambigu missatge "a nuestros queridos alumnos y amigos" en el qual prometien "meditar con toda atención sus puntos de vista" i es manifestaven d'acord en continuar el diàleg. Els intel·lectuals presents a l'assemblea foren: Jordi Rubió i Balaguer, president de l'Institut d'Estudis Catalans, Salvador Espriu, Joan Oliver, Francesc Vallverdú, José Agustín Goytisolo, Carles Barral, poetes, Mª Aurèlia Capmany, Ricard Salvat, dramaturgs, Joaquim Molas, escriptor, Antoni Tàpies, Albert Ràfols-Casamada, pintors, Antoni de Moragas i Gallissà, degà del Col·legi d'Arquitectes, Josep Mª Martorell, Lluís Domènech, Oriol Bohigas, arquitectes (els dos darrers professors a l'escola d'Arquitectura), Agustín García Calvo, catedràtic expulsat --com hem vist-- de la Universitat de ~~Madrid~~ ^{Madrid}, Manuel Facistán, professor igualment expulsat de la Universitat de Barcelona i col·laborador directe en la redacció dels documents bàsics del

Sindicat d'Estudiants que havien d'aprovar-se a l'assemblea constituent; i a més els següents professors no-numeraris: Luís Carreño (Arquitectura), Raimon Obiols (Ciències), Jordi Solé-Tura, Josep Cano (Dret), Xavier Folch, Josep Mª Vidal Villa (Econòmiques), Miquel Izard, Antoni Jutglar, Enric Lluch, Joaquim Marco, Ricard Martín, Gabriel Oliver (Lletres), Lluís Daufí, Carles Martí (Medicina), Lluís Gorostiaga, Enric Vilardell. Completaven l'assistència a la reunió mossen Ricard Pedrals, consiliari de l'escoltisme catòlic, i dos delegats estrangers: Wilfred Rutz, secretari de la CIE, de nacionalitat holandesa, i Frederic Berger, de la Universitat de Colúmbia i de la Associació Nacional d'Estudiants d'Estats Units (USNSA). El total dels assistents era, per tant, aprop dels 500.

A dos quarts de cinc es va formar la presidència, en la qual hi havia Jordi Rubió, Salvador Espriu, Joan Oliver, García Calvo, Manuel Sacristán i la Junta de delegats. Es procedí a la lectura dels Estatuts del Sindicat Democràtic de la Universitat de Barcelona, elaborats --com hem vist-- amb gran rigor jurídic i notable extensió que posaven de manifest la voluntat de legalització que els inspirava, així com orientats en un sentit de potenciar al màxim l'activitat associativa del conjunt dels estudiants, potenciant l'existència de consells de curs de deu persones com a màxim, assemblees, comissions i juntes de departaments a tots els nivells, i una estructura plenament electiva de baix a dalt amb control dels delegats pels seus electors. El Sindicat era a més, únic però no obligatori, i considerava idiomes oficials, en igualtat de drets, el castellà i el català. A continuació es féu un resum de la Declaració de Principis, i després de cridar a l'acció solidària dels estudiants d'altres districtes i la necessitat d'un Congrés Nacional d'Estudiants, es passà al Manifest per una Universitat Democràtica, que era previst que fos signat massivament per estudiants, professors, intel·lectuals i professionals. Com hem pogut veure, després d'analitzar críticament les causes de l'endarreriment universitari espanyol i la política universi-

tària de l'Administració, es plantejava la perspectiva democràtica de la Universitat (o "Reforma Democràtica de la Universitat") i concretament les llibertats immediates que es reivindicaven: caràcter democràtic i representatiu dels òrgans acadèmics, llibertats d'ensenyament i d'investigació, llibertats d'expressió i d'associació. "La llibertat d'associació --deia-- és l'única garantia de l'exercici de les altres llibertats", i d'aquí la importància de l'organització del Sindicat pels propis estudiants.

Un cop acabada la lectura d'aquests documents, els dos delegats estrangers intervingueren breument per a expressar el suport de les seves organitzacions al Sindicat que allí neixia. A continuació, començà el torn d'intervencions de les persones convidades a l'acte.

El professor García Calvo féu una intervenció crítica. Després de saludar l'alegria que hi havia a la sala per la constitució del Sindicat, féu alguns advertiments sobre el perill de la inèrcia del moviment i les possibilitats d'adaptació de les forces reaccionaries a una realitat canviant.

"Si os dejáis arrastrar a un tipo de movimiento meramente sindicalista --afegí--, es decir, en que solamente se trate de arreglar como buenos administradores los problemas dentro de casa, corréis el gran peligro --y que no se cumplan tan malos agüeros-- de encontraros al cabo de los años teniendo una democracia sindical perfectamente organizada, como la que hay en otros países, para estudiantes, para obreros y demás, y que contribuye simplemente al sostenimiento de lo mismo. (...)

"Una asamblea vuestra, un organismo vuestro, tiene que tener esencialmente una función crítica. Es decir, tiene que ser lo que la Universidad sería si la Universidad existiera. Tiene que ser un elemento de pensamiento, de reflexión, un elemento crítico, en primer lugar frente a la propia Universidad inexistente, pero que presenta todas

las apariencias de ser."

Va acabar la seva intervenció, --rebuda amb aplaudiments-- dient que amb aquestes observacions

"es con lo que quiero contribuir a la celebración de este triunfo vuestro de cuya alegría participo."

Seguidament va prendre la paraula el dr. Jordi Rubió, que presidia l'acte.

"Amics:

"Jo no sé perquè he de tenir l'honor d'adreçar-vos la paraula ni d'ocupar el lloc que ocupo en aquesta assemblea. Però he vingut obeïnt un imperatiu superior a la meva voluntat i penso que tots vosaltres feu igual. Tots obeïm un instint, un impuls envers una associació, envers una organització que ens porta una llibertat universitària i d'estudi. I de la mateixa manera que jo, el lloc que ocupo, l'hauria d'haver cedit si hagués sabut a qui l'havia de cedir, a les persones que ens han pensat, que ens han escrit, que han orientat tan maravellosament aquest manifest que acaba d'ésser llegit i que quan el vaig conèixer em va omplir d'admiració i de sorpresa, de la mateixa manera que jo hauria d'haver cedit el meu lloc a aquestes persones, a aquests amics desconeguts que ens han portat aquí, jo també em sento igual que ells, ocupant un lloc que dec a vosaltres i amb l'única necessitat de servir-vos en allò que pugui ésser útil.

"Mireu, heu començat un moviment que a mi m'ha fet impressió des que he traspassat aquella porta. Un moviment que a un li recorda aquelles dates que han quedat vinculades a la història del món, en les que els homes, convergint des de camins diferents, sembla que porten una marxa que ningú no pot deturar, que ells mateixos no saben per quines etapes ni per quines dificultats haurien de caminar, però que hi ha una força interior que els empeny. Què és el que l'ha produïda

aquesta força?. No és pas cap acte individual, és una actuació, és un conjunt de forces que tots vosaltres heu anat sentint individualment i que s'han conjuminat en aquest dia meravellós del 9 de març de 1966.

"Tingueu fe, tingueu confiança, com els vells com jo la tenim, amb la il·lusió més gran que, encara que les dificultats i els camins siguin llargs, això que avui heu començat a planejar vencerà, trionfarà, per molts que siguin els obstacles i les lluites que hagueu de vencer.

"Amb aquesta confiança us dic gràcies, i endavant sempre!"

Manuel Sacristán va parlar a continuació.

"Efectivamente no creo que sea cosa de perder la alegría --va dir-- como decía el doctor García Calvo al terminar.

"En primer lugar, porque las situaciones de peligro de ser absorbido, a las que él se refería, no son exclusivas de ninguna ocasión, no es siquiera de ninguna situación... que no debe ser absorbible, ya que también el eterno protestatario crítico es tan absorbible que hasta a veces ~~de~~ dan cargos...

"Por otra parte, tampoco hay que creer en la gran novedad de esto, como en algunas de las intervenciones de Uds. se ha visto; es claro que esto que ocurre hoy tiene al menos diez años de edad. No con las mismas personas, pero sí a lo largo de una continuidad que ofrece por lo menos la gran garantía de que aquí no hay veleidades."

Va acabar també encoratjant els reunits a continuar la lluita.

Tocava parlar aleshores a altres persones invitades. Eren les set de la tarda. I en aquell moment va entrar a la sala d'actes un frare caputxí que va anunciar que la policia, amb grans efectius de vehicles i cavalleria, estava rodejant el recinte. Excusant-se per no poder donar la paraula als qui encara havien d'intervenir i per no llegir les adhesions rebudes (entre elles les de Tierno Galván i Eloy Terrón), la presidència

va donar per constituït el Sindicat Democràtic d'Estudiants, i va convidar els presents a sortir ordenadament i de la forma més ràpida possible. No es va poder estar d'afegir:

"Cal tenir en compte que el temor del doctor García Galvo, que aquesta assemblea estigués permesa d'una o altra forma, no s'ha confirmat i no està permesa, i per tant es demana que se surti ordenadament i amb la mateixa maduresa de sempre."

Els periodistes sortiren aleshores del recinte i anaren a complir llur missió informativa. Però quan varen traspassar la porta les dues primeres estudiants, dues noies, la policia els demanà el carnet d'estudiant i el retingué per a una posterior identificació. Vist que aquesta mesura comportaria amb tota probabilitat represàlies contra els reunits, aquests decidiren no sortir fins que s'assegurés que podrien fer-ho amb garanties. Es formà una comissió negociadora amb Salvador Espriu, Antoni Tàpies i Antoni de Moragas, que surtí a parlar amb la policia. El comandant d'aquesta demanà també la presència de Jordi Rubió i García Calvo, però no s'arribà a cap acord. La policia oferí la sortida sense problemes a tots els intel·lectuals, però Jordi Rubió va mostrar-se ferm: "Ens hem compromès davant dels estudiants i hem de quedar-nos al seu costat". Així, doncs, cap a les nou del vespre tots els reunits decidiren acollir-se a l'hospitalitat franciscana que no regatejaren els monjos de la comunitat i romandrem tancats fins que la policia no els permetès sortir sense represàlies.

Poc després, la policia tallava el telèfon i fins i tot l'aigua durant una estona.

Mentre començaven a arribar les primeres notícies als familiars dels presents, i a fora s'iniciaven les primeres gestions per a impedir una intervenció brutal de la policia, a dins del convent s'emprenia una àmplia tasca d'organització. Es formaren les següents comissions: horaris i normes de distribució dels queviures, servei mèdic i normes bàsiques

de sanitat i higiene, organització del descans nocturn, actes culturals i altres activitats destinades a una "ocupació constructiva del temps", discussions i projectes sobre l'organització sindical universitària, contactes amb l'exterior, i vigilància de l'edifici. Després que mn. Pedrals oficiés missa amb una part dels assistents a l'assemblea, a les onze de la nit varen començar els torns de sopar dels més de cinc-cents reunits (hi havia uns seixanta frares al convent), que es varen allargar fins les quatre de la matinada. Els cants desfogaven l'eufòria i la tensió nerviosa que a un mateix temps sacsejaven tots els protagonistes de tan insòlit episodi. Finalment, es féu una distribució de l'espai per a poder descansar, aixecant fins i tot la clausura de les cel·les, en les quals s'instal·laren Jordi Rubió i Salvador Espriu, més necessitats d'atencions per la seva salut.

El matí següent començà amb l'habitual missa conventual de dos quarts de vuit, ja que els ritmes normals de la vida comunitària no s'alteraren essencialment. Arribaren els primers missatges de l'exterior: personals alguns, i donant compte de l'organització d'un Comité Provisional d'Estudiants al districte, un altre. Després d'esmorzar per torns, i mentre els estudiants ajudaven en la cuina i la neteja, una assemblea general decidí continuar tancats amb les mateixes condicions establertes el dia anterior. A partir de les nou del matí, tots els estudiants del districte es declaraven en vaga general, i començaren a formar-se grups que s'aproximaven al convent i extenien la solidaritat ciutadana. A les onze, creuaren la porta cap a dins dues visites excepcionals que aconseguiren passar el setge policial. El vice-rector Martí de Riquer, que anava acompanyat de l'esposa del dr. Rubió, no va poder convèncer aquest que abandonés el recinte, i comunicà que s'estava intentant reunir la Junta de govern de la Universitat per a donar un caràcter acadèmic a l'assemblea estudiantil i impedir la intervenció de la policia. També arribà a entrar fins al pati del convent Jordi Rubió i Lois, fill

del president de l'IEC, el "Dauphine" gris del qual fou confós per la policia amb un cotxe de la Brigada Social. L'advocat Salvador Casanovas entrà també gràcies a les seves relacions eclesiàstiques i anuncià l'entrada d'una camioneta de "Caritas" amb queviures i (am)ntes, i fins i tot un helicópter amb sacs de patates i pernils. La policia impedí l'entrada de la camioneta, i llavors començaren a ploure estrepans, paquets de tabac i missatges a través de la tàpia i el petit barranc que separa el convent de Liceu francès. Al cap d'unes hores, la policia entrà al Liceu, però el director, d'acord amb el cònsul de França a Barcelona, els en féu fora ràpidament. Els frares del convent que entraven i sortien eren rigorosament registrats pels policies (tots duien encara hàbits llargs), la qual cosa no impedí que un d'ells aconseguís entrar pel.lícula verge amagada als mitjons, amb la qual es realitzaren les fotografies que avui testimonien el setge. No fou permesa l'entrada al pare Rafael Borràs, caputxí que anava en nom del bisbe de Colofón, i llavors el p. Salvador de les Borges, provincial de l'ordre, visità personalment el bisbe Modrego, el qual li assegurà que no donaria permís per a l'entrada de la força pública en el recinte conventual que gaudia dels privilegis del Concordat entre el govern espanyol i el Vaticà. No donà els mateixos resultats la visita realitzada al governador civil, Ibáñez Freire, el qual insistí en que fos desallotjat el convent. Al migdia s'organitzaren ja algunes activitats culturals: Jordi Rubió féu una extraordinària intervenció sobre els trobadors i la melodia de les seves cançons. Una sèrie d'instruments musicals que eren desats als baixos de la sala d'actes serviren per a improvisar un conjunt musical modern. Salvador Espriu, Joan Oliver i José A. Goytisolo recitaren, en un ambient de gran atenció, alguns dels seus poemes. Manuel Sacristán, García-Calvo, Jordi Solé-Tura i Lluís Daufí feren també algunes conferències amb col.loqui.

Després de dinar sopes, patates, mongetes i llet, una nova assemblea

acordà enviar cartes a la Lliga dels Drets de l'Home i al Pen Club explicant els fets i demanant solidaritat. El mateix feren aquells dels tancats de religió catòlica, en carta al bisbe de Barcelona. Els delegats estrangers, així mateix, trameteren missatges a les seves organitzacions estudiantils. A partir de dos quarts de quatre començaren a voltar el convent grups d'estudiants, familiars dels tancats, intel·lectuals i ciutadans diversos que volien interessar-se per la situació dels assembleïstes i expressar-los llur suport actiu. La policia, a peu i a cavall, els dispersà amb algunes empentes i crits, i demanà algun carnet d'identitat, com el del catedràtic d'Institut Fernández de la Reguera. La Junta del Col·legi d'Advocats, en reunió extraordinària, elevà una queixa al governador, i mentre l'advocat madrileny Mariano Robles expressava per telèfon la solidaritat d'un grup de professionals madrilenys i es rebia també l'adhesió de cent artistes i escriptors catalans, una comissió d'advocats --entre els quals hi havia M. Jiménez de Parga i J.A. González Casanova-- era impedida de nou d'entrar als Caputxins. Al Col·legi d'Arquitectes, per la seva banda, hi havia convocada a dos quarts de vuit una conferència d'Alexandre Cirici sobre "La casa d'Argentona de Puig i Cadafalch". Quan ja feia una estona que durava l'acte, una menció al degà del Col·legi, Antoni de Moragas, reclòs als Caputxins, arrencà grans aplaudiments de la sala, i llavors el delegat governatiu va intentar, sense aconseguir-ho, donar per acabat l'acte. Un grup d'arquitectes pujà a la tarima i després d'explicar els seus objectius recollí immediatament 42 firmes d'arquitectes allí presents demanant la reunió d'una Junta extraordinària amb un únic punt de l'ordre del dia: "Solidaritat amb Antoni de Moragas i Gallissà". Sis estudiants llegiren, al seu torn, una comunicació de la Junta de delegats amb informació sobre el caràcter de la reunió dels Caputxins, els documents aprovats i la intervenció policial. La policia volgué interrompre la lectura a base de desconectar els llums de la sala, però l'acte s'acabà amb llumins encesos i aplaudi-

ments. Després de signar un document d'adhesió, una part dels reunits es dirigiren en cotxe al convent de Sarrià i feren una pitada de clàxons, eufòricament rebuda des de l'interior.

Des que arribaren les primeres notícies dels esdeveniments, grups i persones de molt diversa procedència es començaren a mobilitzar en ajut dels estudiants i intel·lectuals de Sarrià, en una dinàmica unitària sense gaires precedents. Fins i tot persones que feia anys que les tensions i divergències entre les forces polítiques de Catalunya havien impedit que poguessin seure entorn d'una mateixa taula, es trobaren, barrejats amb estudiants i familiars, voltant el convent, i la urgència de donar una resposta ciutadana a l'acorralament policial va trencar molts gels del llarg hivern franquista.

Ja en les primeres reunions i contactes d'informació i organització de les trameses d'aliments i roba i de les gestions davant les autoritats i les jerarquies eclesiàstiques, es formà un nucli del que més tard es convertiria en Taula Rodona, primer pas de la nova època de les instàncies unitàries catalanes. Advocats com Josep Benet i Salvador Casanovas, homes de partit com Joan Reventós, Antoni Gutiérrez i Joan Colominas, intel·lectuals independents com Pere Portabella, Jordi Carbonell i Josep Mª Castellet, i altres persones de diversos ambients, foren protagonistes d'aquelles jornades memorables que obrien una nova etapa en la vida política del país.

Al convent, la nit del dia 10 s'imposà ja un estricte racionament del sopar. A l'hora de dormir, algunes noies cosiren les mantes per tal que poguessin cobrir un nombre més gran de persones, i hi hagué menys incomoditats.

Arribem així al tercer i darrer dia de l'enclaustrament forçós de l'Assemblea Constituent del Sindicat Democràtic d'Estudiants. Començà, com l'anterior, amb la missa conventual i els torns d'esmorzar. Un frare pogué treure i dipositar al correu cartes d'estudiants dirigides prefe-

rentment als familiars, escrites amb la perspectiva d'allargar encara la reclusió. El pare Salvador de les Borges visità de nou el bisbe Modrego, i grups d'estudiants i familiars continuaren el pelegrinatge pels volts de l'edifici eclesiàstic, atentament seguits pels grisos que continuaven la guàrdia. La policia impedí que els fidels habituals, veïns del barri, poguessin assistir a la missa matinal, tot i que l'accés a la capella queda separat de la sala on preferentment eren concentrats els reclosos, i així ^{mateix} prengué la càmera a Jean Vidal, periodista de l'ORTF que havia vingut a Barcelona a rodar un reportatge sobre Raimon i aprofitava la pel·lícula. A dos quarts d'onze començà un col·loqui sobre art, pintura, arquitectura i urbanisme, presidit per Antoni de Moragas, Oriol Bohigas, Lluís Domènech, Antoni Tàpies i Ràfols-Casamada. Mitja hora després començaren les visites. La primera fou la d'un metge que hagué d'insistir molt per aconseguir entrar a veure Salvador Espriu, que era al llit. A les onze cinquante traspassaven la porta el bisbe de Colofón, Maties Solà (amb residència habitual al convent dels Caputxins de Pompeia), acompanyat dels sacerdots Frederic Raurell i Josep Dalmau, que s'entrevistaren amb els superiors de la casa. Estaven parlant de la possibilitat d'amagar els documents d'identitat dels reunits, si calia fins i tot a dins del sagrari, quan arribà la tercera visita. L'encapçalava el cap de la Brigada Político-Social de Barcelona, Antonio Juan Creix, i entrà sense exhibir cap avís, cap manament judicial ni cap document civil o militar. A les dotze del migdia menys set o vuit minuts, mentre era reunit el Consell de Ministres, i el governador de Barcelona trucava per telèfon al bisbe per a comunicar-li els fets consumats, uns cops de porta a la sala de reunions precediren el pany que saltava, l'aparició de la no volguda però no del tot inesperada imatge de Creix, altres "socials" i uns quants grisos, i l'ordre verbal de desallotjament. Paco Fernández va intentar dir en veu alta que es permetria un tracte de favor als intel·lectuals presents, però la veu

més potent de Creix el va fer callar. Totes les persones invitades i un estudiant malalt foren retinguts en una sala del convent, mentre tots els delegats dels estudiants sortien del recinte i anaven lliurant els carnets. Els primers foren traslladats a la Jefatura Superior de Policia, i els segons, en acabar de sortir a dos quarts d'una es trobaren de cara amb una manifestació que pujava per l'avinguda de la Victòria. La policia carregà amb els cavalls, i un grup molt nombrós d'estudiants es refugià a ESADE, on els jesuïtes impediren l'accés dels grisos. Grups de trenta o quaranta estudiants recorregueren la resta del matí la Diagonal i tot l'Eixample fins a la Rambla de Catalunya, cridant "Democràcia i llibertat". La informació s'extengué encara més per tot Barcelona, fins i tot en actes públics com, per exemple, la sessió organitzada per a un "Diálogo entre hombres de ciencia y técnica y teólogos" amb la presència del teòleg Karl Rahner i la presidència del jesuïta Álvarez Bolado. A partir de les set de la tarda, mentre el rector Valdecasas pronunciava una conferència sobre "La Universidad y la Defensa Nacional" a la "Cátedra Alfonso V de las Armas y las Letras", grups de manifestants es passejaven per la Via Laietana, des de la plaça Urquinaona fins a Correus, la Catedral, etc., i un grup de dones entrava a la Jefatura de Policia a fer lliurament de mantes i aliments per als detinguts. A les deu de la nit, Salvador Espriu i Jordi Rubió marxaren cap els seus domicilis amb la falsa promesa que els altres sortirien de seguida.

Una àmplia solidaritat unitària

L'endemà, dissabte dotze de març, començava la batalla per la consolidació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, i al mateix temps l'ofensiva de difamació i repressió que havia d'acabar amb ell dos anys més tard.

El diari Arriba es despertava amb un increïble editorial que fou reproduït pels diaris de Barcelona i que provocà gran indignació. Després

de hablar de "peregrina asamblea" i d'"instigaciones que no buscan la satisfacción de demandas solventes sino la producción del escándalo", deia:

"Las personas de buena fe ajenas a la índole de una maquinación tan sinuosa, pueden quedar confundidas ante el híbrido espectáculo de la agitación política y la paz conventual, ante el espúreo matrimonio de un grupo heterogéneo de revoltosos y un centro de oración y formación religiosa. La confusión procede evidentemente en primer lugar de la pregunta que el sencillo espectador ha de hacerse de un modo inevitable sobre el consentimiento recíproco de los contrayentes en todo matrimonio.

"Si los preparativos y el desarrollo de la reunión han manifestado sin duda su carácter ilegal y faccioso, resulta incomprensible que una casa de estudios teológicos de una Orden mendicante, se preste no sólo como escenario y protección de tales fines, sinó también como albergue nocturno para personas de uno y otro sexos estudiantes y no estudiantes. Igualmente incomprensible resulta que los privilegios del Concordato de España con la Santa Sede, que respeta el fuego sagrado de las casas de oración y formación religiosa, puedan aprovecharse como nidos de tartarinescas conspiraciones, que en el fondo se fomentan desde los mismos supuestos que en otro tiempo alentaron el acceso a templos y conventos, no para celebrar asambleas, sino para arrasarlos."

Tornava a parlar de "turbias incitaciones al alboroto", i més endavant afegia:

"La prueba evidente del contubernio la han dado los propios reunidos con su resistencia a ser identificados, con un deseo tenaz de clandestinidad, ya que la prueba habría de poner inmediatamente de manifiesto la sospechosa mezcolanza."

Les últimes línies de l'editorial deien així:

"Lo insólito del incidente contrasta con el justo prestigio de tantas casas religiosas dedicadas a la contemplación y al servicio de Dios, que no pueden quedar afectadas ante la conciencia nacional por la desagradable excepción de los hechos ocurridos en el convento de Capuchinos de Sarriá."

El mateix dia, la premsa reproduïa una nota del govern civil de Barcelona en la qual semblava demanar excuses per no haver pogut impedir la reunió:

"Sobre dicha reunión --deia--, pero sin especificar lugar ni momento, se había hecho intensa propaganda días antes en los centros universitarios de Barcelona."⁹

El Ministeri d'Educació es precipità a advertir, a través d'una nota de la Subsecretaria d'Ensenyament Superior, que les associacions d'estudiants "deben atenerse a las disposiciones legales actualmente vigentes", i que, encara que a Barcelona no existien les APE, "el intento de constituir otro tipo de asociación es de todo punto ilegal, infringe las disposiciones vigentes e incurre en las sanciones que la ley previene".

Per si no n'hi havia prou, ABC incloïa un solt anònim datat a Roma, en el qual deia recollir rumors sobre una propera reforma de l'ordre dels caputxins "desde el punto de vista canónico y disciplinario".

"Los rumores que venían originándose hace tiempo --deia--, y aumentaron el año pasado con motivo del contrabando de tabaco descubierto en los sótanos de un convento capuchino en Albano, se han recrudecido ahora con mayor fundamento."¹⁰

Però el mateix dia, se celebraven nous actes informatius a la facultat de Lletres i l'escola d'Arquitectura, la Junta extraordinària del Col·legi d'Arquitectes demanava una entrevista amb el governador (que

no li fou concedida), i un grup d'advocats sortien cap a Roma a fer gestions davant l'autoritat eclesiàstica. Per la tarda, de sis a vuit, uns tres mil manifestants, concentrats inicialment davant l'església dels Caputxins de Pompeia, es manifestaren per la Diagonal, Passeig de Gràcia, Gran Via i Plaça Universitat, amb crits de llibertat i violentes topades am la policia.

El diumenge dia tretze hi hagué una concurrencia superior a la normal a les misses dels caputxins de Sarrià. El dilluns, mentre la policia conectava de nou el telèfon que havia tallat cinc dies abans, els estudiants celebraven diverses assemblees i per tot Barcelona i altres ciutats de Catalunya començaven a apareixer octavilles, en català i en castellà, que expressaven ja l'operativitat de les relacions unitàries entre totes les forces i personalitats demòcrates catalanes que la "Caputxinada" havia posat en marxa.

El text d'una d'aquestes octavilles, primera acció oberta del que després es coneixeria per "Taula Rodona", deia així:

"EN DEFENSA

de la lliure constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de Catalunya
de la llibertat sindical i d'associació
de la llibertat d'expressió

"CONTRA

els sindicats controlats pel govern
la informació deshonest i calumniosa
la repressió injusta i violenta

"MANIFESTEM-NOS A DIAGONAL-PASSEIG DE GRÀCIA EL DIJOU DIA 17 DE MARÇ A LES 6 DEL VESPRE."

Especialment valuosa va ser també en aquell moment la presa de posició de tots els moviments apostòlics de l'Església. Un document aparegut en aquells dies recordava les diverses agressions feixistes contra entitats

i persones catòliques que simbolitzaven el compromís cada cop més gran d'amplis sectors de l'Església ja postconciliar: incendi i assalt al Casal de Montserrat, agressions al p. Evely i a J. Ruiz-Jiménez, i després d'explicar els fets dels Caputxins acabava, amb citacions de documents del Concili, reafirmant els següents punts:

- "1- La nostra adhesió a l'actitud humana i evangèlica d'hospitalitat practicada pels PP Caputxins.
- "2- El dret a la llibertat i seguretat personal.
- "3- El dret a la llibertat d'expressió individual i col·lectiva.
- "4- El dret de tota societat a l'existència d'una autèntica opinió pública, fruit d'una informació objectiva.
- "5- El dret de lliure reunió i associació.
- "6- La nostra fe en el diàleg, únic mitjà per mirar de cara i solucionar autènticament els problemes reals de la nostra societat.
- "7- La nostra convicció que els militants cristians han de ser activament presents en el món i han de treballar-hi per un millorament autèntic de la societat."

Signava la declaració la següent llista d'entitats: Acció Catòlica Patronal, Acció Catòlica Rural (JARC), Acció Catòlica Obrera (ACO), Acció Catòlica Independent (ACI), Congregació Mariana Universitària (FECUM), Cofraria de la Mare de Déu de Montserrat de Virtèlia, Delegació Diocesana d'Escoltisme, Franciscàlia, Graduats d'Acció Catòlica, Guies de Sant Jordi, Institut Catòlic d'Estudis Socials, Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, Moviment Familiar Rural, Joventut d'Estudiants Catòlics (JEC/F), Joventut Obrera Catòlica (JOC/F), Joventut Independent Catòlica (JIC).

Amb adhesions unànims de tots els partits, grups i organitzacions de l'oposició democràtica catalana, la manifestació del 17 de març va assolir un nivell de participació ciutadana sense precedents, fet que a la vegada situava l'acció estudiantil com a desvetlladora d'un moviment

popular amb una incidència política molt superior a la de la simple solidaritat amb la lluita universitària. El Cinc d'Oros aparegué ocupat aparatósament per la policia, però això no impedí que de vuit a deu de la nit, entre deu i quinze mil persones, estudiants, treballadors, capellans, professionals, gent vinguda de comarques i homes i dones de molt diversa condició es manifestessin per la Diagonal, Balmes, Travesera de Gràcia i Via Augusta, entre aplaudiments i simpaties generals, molta gent als balcons, el trànsit interromput... en un gran homenatge del poble de Barcelona al paper capdavanter que els estudiants estaven jugant en la lluita per la democràcia i contra la continuació de la situació de segrestament i persecució de les llibertats que era imposada a tot el país.

La solidaritat amb els estudiants catalans no acabà aquí. Registrem breument les Assemblees de la Universitat de Madrid, amb assistència de milers d'estudiants i amb presència també d'intel.lectuals, així mateix objecte de mesures repressives contra els participants, les manifestacions d'estudiants a Sant Sebastián, i Pamplona i les accions de solidaritat diversa a les Universitats de Bilbao, València, Salamanca, etc. El 27 de març 1.500 persones convocades per la UNEF es reunien a la Mutualité de París per aplaudir la lluita dels estudiants espanyols. Unes setmanes després Raimon dedicaria a l'Olimpia la seva cançó "D'un temps, d'un país" com "hommage aux capucins du couvent de Sarrià". Diverses comunitats religioses manifestaren també el seu suport a l'acció dels frares barcelonins, que havia estat --en paraules dels jesuïtes d'Oña-- "el més gran testimoni evangèlic que havia donat l'Església d'Espanya els darrers anys".

La repressió contra els estudiants assistents a l'assemblea dels Captxins es manifestà de diverses formes en els mesos següents, a partir de la relació de noms confeccionada per la policia en recollir-los els carnets, però els intel.lectuals foren multats al cap d'un mes amb diverses quantitats. Agustín García Calvo, Carles Barral, Antoni Tàpies,

Antoni de Moragas, Jordi Rubió i Josep Mª Martorell foren sancionats amb 200.000 ptes.; Oliver, Bohigas, Sacristán, Espriu, Jutglar, Solé-Tura, Cano, Vidal, amb 100.000 ptes., i la resta amb 25.000 ptes. Es realitzaren diverses activitats, entre elles una exposició i venda a París de quadres de pintors catalans, per a sufragar les despeses, en una mostra més de les noves formes d'activitat solidària que es farien habituals a partir de la constitució del SDEUB.

La constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants significà un salt endavant que deixà obsoletes les antigues plataformes unitàries del moviment. L'ADEC (abans Inter), basada en l'oposició a les estructures jeràrquiques del SEU, deixà de tenir justificació un cop canviats els objectius de la lluita, i davant el protagonisme democràtic i de masses del Sindicat, s'anà esllanguint fins a final de curs i l'any següent ja no existí. La FNEC, per la seva banda, utilitzada únicament pels estudiants del FNC, intentà justificar la seva continuïtat malgrat el recolzament que prestava al Sindicat i la participació activa en el si d'aquest. En un manifest d'abril de 1966 deia: després de valorar positivament el SDE:

"No cal aprofundir gaire en l'anàlisi de la situació política actual, per a adonar-se de les limitacions en que s'haurà de moure el SD (limitacions en el camp polític pel fet d'haver d'actuar públicament)."

Per aixó, deia, la FNEC és necessària perquè no té aquestes limitacions (és a dir, és clandestina), pot impulsar millor una tasca de sensibilització política, i està reconeguda internacionalment. El que es presentava com a avantatge (no actuar públicament) era en aquella situació un clar desavantatge, el reconeixement internacional (precisament de la CIE, que havia enviat un delegat a la Caputxinada) aviat seria també patrimoni del Sindicat, i la tasca de sensibilització política la presentava com el que de fet era: unes sigles utilitzades per un grup minoritari dins del moviment, que no volia perdre un instrument suplementari --però fins a cert punt contradictori-- d'actuació directa.

Contra Canals

La primera batalla per la defensa de l'organització dels estudiants després de la Caputxinada tingué per escenari la facultat d'Econòmiques. Després de més de sis mesos de no haver-se impartit cap classe de l'assignatura de Fundamentos de Filosofía de primer curs, de la qual --com hem explicat més amunt-- n'havia estat expulsat el professor Sacristán, el dia 13 d'abril es presentà a donar classe Francisco Canals. Solament un alumne entrà a l'aula i escoltà les explicacions que amb gran devoció li donà el professor de Metafísica. El dia següent insistí de nou en l'experiència, igualment amb un boicot col·lectiu manifestat aquest cop amb la presència massiva d'alumnes que anaren intervenint verbalment denunciant la seva presència com a instrument de les mesures repressives que havien expulsat Sacristán en contra de l'opinió unànime de la facultat. Finalment, el dilluns dia 18, Canals persistí en el seu intent, però aquesta vegada ja hagué de suportar que els estudiants el rodegessin dalt de la tarima de professor, cridant "Fuera, fuera" i "Sacristán, Sacristán"; així mateix, alguns estudiants, en un clima cada cop més tens, li estrellaren alguns ous al damunt. El degà Pifarré cridà llavors la policia, la qual entrà a la facultat, recollí trenta documents d'identitat i --a indicació de Pifarré-- vuitanta carnets d'estudiant, i dispersà l'esvalot. Pocs dies després, el rector Valdecasas obria una sèrie d'expedients contra estudiants de la facultat que s'havien de resoldre amb expulsions del districte i pèrdues de matrícula. En una entrevista a La Vanguardia Valdecasas declarava:

"- ¿Por qué la asignatura "Fundamentos de Filosofía" en cuya clase ocurrieron los incidentes, estuvo seis meses sin profesor encargado de ella y no se daban clases pese a haberse satisfecho los derechos de matrícula?

"- Hay motivaciones particulares que no son del caso exponer en este momento."¹¹

Amb tan convinçents argumentacions, les sancions imposades pels "graves incidents de indisciplina escolar" foren:

Pèrdua de matrícula: Alícia Arrufat, Joan J. Artells, Enric Bech, Glòria Cerdà, Enric Camps, Jesús Carlón, Joan Ràfols, Pere de la Fuente, Bonaventura García Estruch, Francesc X. Garralda, Ricard Granados, Joan J. Huertas, Carles Moreda, Joan Mª Oradó, Josep Oliver, Joan Jesús Pla, Jaume Poza, Josep Mª Puig, Pere Lluís Romera, Pere Mª Salvador, Antoni Siurana, Rosa Tello, Jaume Villalta, Antoni Zabalza.

Expulsió del districte: Francesc Antolín, Josep Aubareda, Salvador Barberà, Isabel Bonet, Albert Broggi, Josep Mª Buxó, Josep Mª Cierco, Carles Doñate, Antoni Flos, M^aidel Mar Garayoa, Pere Gabriel, Emili Gasch, Vicenç Ligüerre, Josep Lluís Manen, Andreu Mas, Martí Mas, Jordi Mendelshon, Hilari Miguel Tarragona, Alfred Pastor, Carlota Solé, Carme Trilla, Josep Vergés, Pau Verrié, Albert Ballesteros, Montserrat Biosca, Enric Blasi, Francesc Bonamusa, Joan Clavera, Joan Farga, Carles Gasòliba, Xavier Gispert, Xavier Juan Fraile, Albert Ortega, Xavier Paniagua, Amadeu Pujol, Mercè Sala, Robert Tomás.

Foren sobresseïts els expedients de Guillem Carnero, Montserrat Colldeforns i Mª Teresa Solé.

L'any següent, Canals seria de nou motiu d'alguns incidents en voler donar classe des de principis de curs, però després d'intents de vaga, amenaces de noves sancions, etc., aconseguí provisionalment d'imposar el fet consumat de la seva presència que consagrava l'absència d'un dels professors més estimats pels alumnes. Canals guanyà la càtedra de Metafísica a la facultat de Lletres precisament el desembre de 1966, i dos mesos després fou objecte d'un homenatge organitzat per Valdecasas al qual assistiren, entre altres, Ramon Roquer (en nom del bisbe Marcelo González), Vilà Valentí (degà de Lletres), Tusquets (vice-degà), Linés, Freixa (d'Enginyers), etc. Però no acabaren aquí les preocupacions de Canals amb els alumnes, com veurem, ja que anys més tard tornà a ser

objecte de les ires estudiantils, i acabà retirant-se als cursos minoritaris d'especialitat i doctorat i a la labor d'inspiració político-apostòlica integrista.

3a Setmana de Renovació Universitària

Tornant a la Universitat de 1966, el mateix dia dels incidents a l'aula d'Econòmiques ocupada per Canals, havia començat la 3a Setmana de Renovació Universitària. En prohibir-la, Valdecasas havia estrenat una expressió que seria àmpliament repetida en els dos cursos següents. Atribuïa l'organització de la Setmana al "llamado Sindicato Democrático de Estudiantes", el qual --afegia-- és un "organismo al margen de la ley". A convocatòria del "llamado", uns quants centenars d'estudiants es reuniren als jardins de l'edifici universitari central per a assistir a la primera sessió sobre la història de la Universitat. Quan pels megàfons s'estava explicant la llei d'ordenació universitària de 1943, la policia féu acte de presència i dispersà violentament els reunits. El dia següent, en canvi, se celebrà normalment la sessió dedicada als problemes de la investigació, a la facultat de Ciències. Igualment succeí amb el tractament dels problemes socio-econòmics de la Universitat fet a la facultat d'Econòmiques. La Setmana finalitzà el dia 22 d'abril a l'aula magna de Dret, on davant de mil estudiants, professors i catedràtics es reafirmà l'alternativa democràtica a la Universitat tal com estava plantejada en el Manifest aprovat als Caputxins. Entre els assistents hi havia, com a l'Assemblea Constituent, una nodrida representació de la intel·lectualitat catalana que reafirmava així la seva identificació i adhesió amb l'empenta democràtica dels estudiants: Xavier Corberó, Guinovart, Francesc Todó, Maria Girona (pintors), Alexandre Cirici, Miquel Porter, Josep Corredor Mateos, Josep Mª Castellet (crítics), Maurici Serrahima, Francesc Vallverdú, Joaquim Molas, Carles Barral, Rafael Tasis, Manuel Pedrolo (escriptors), Josep Mª Rodríguez Méndez, Mª Aurelia

Capmany (dramaturgs), Romà Gubern, Pere Portabella, Alfred Edo (cineastes), Oriol Bohigas, Emili Donato (arquitectes), Josep Dalmau, Josep Montserrat Torrens (capellans). La novetat en aquesta ocasió fou l'adhesió de les Comissions Obreres, que havien donat a conèixer un manifest unitari constituït el 31 de març, en els següents termes:

"Las Comisiones Obreras de Barcelona, que tienen plena conciencia de que la lucha que los estudiantes estáis llevando a cabo por una Universidad Democrática y un Sindicato libre coincide plenamente con la lucha y las reivindicaciones de los trabajadores, saludan vuestros éxitos, y hacen un llamamiento para que todos los estudiantes democráticos se sumen a la manifestación convocada para el día 30 (d'abril, vigília de l'1 de maig), en apoyo de sus reivindicaciones y en solidaridad a las presentadas por la clase obrera."

En el mateix sentit, i amb menció explícita del manifest "Per una Universitat Democràtica" fou llegida també l'adhesió d'una assemblea d'enllaços, jurats i obrers del ram de l'aigua.

La 3ª Setmana de Renovació Universitària --que s'havia vist sacsejada pels incidents d'Econòmiques i la vaga que es realitzà a tot el districte en solidaritat amb els expedientats-- era la confirmació pública i oberta del Sindicat Democràtic constituït un mes i mig abans a l'assemblea de Caputxins, la demostració de l'adhesió amb què contava entre els estudiants de totes les facultats, les simpaties i acords que suscitava entre altres capes socials, especialment la intel·lectualitat, i ara ja explícitament el moviment obrer, i la seriositat de les seves propostes i alternatives, lluny de qualsevol consignisme i demagògia i responsablement i meditatament elaborades per a un marc democràtic general.

El dia 26 d'abril, Valdecasas publicà una enèrgica nota comminativa a tornar immediatament a classe sota l'amenaça de pèrdua col·lectiva de matrícula a tots els estudiants de Barcelona. Per a estudiar precisament aquesta perspectiva, i amb la proposta anterior d'acabar la vaga que

la Junta de delegats havia fet a les assemblees de facultat, fou convocada una Assemblea de districte al pati de Lletres. Com que els bidells tornaven a demanar carnets a la porta, els estudiants d'altres facultats obriren amb una clau especial la reixa de la cantonada d'Aribau i entraren en el recinte. Això degué provocar gran indignació en Valdecasas, perquè mentre s'estava celebrant pacíficament l'assemblea, entrà la policia i practicà una de les càrregues més violentes de la temporada. Dotze estudiants foren detinguts, i molts altres apallissats, fins i tot alguns professors i el sacerdot i professor Alvarez Bolado, que només fou deixat anar després d'identificar-se. El mateix dia, el rector tancava la Universitat "hasta que se deslinden las responsabilidades, incoando los expedientes a que haya lugar por todos los incidentes de los últimos días".

L'endemà dimitien dels seus càrrecs el vice-rector Martí de Riquer i el secretari de la Universitat Rafael Entrena Cuesta, per desacord amb la política de Valdecasas, i seixanta-vuit professors no-numeraris de Barcelona enviaven el següent telegrama al Ministeri d'Educació:

"Desacertada gestión Señor Rector Doctor García Valdecasas ha originado gravísima situación Universidad de Barcelona. Dicha gestión ha culminado miércoles 27 abril autorizando entrada recinto universitario fuerza pública que ha golpeado brutalmente estudiantes sin distinción hábito ni sexo y Profesor Filosofía Rvdo. Doctor Alvarez Bolado, sacerdote jesuita, compañero nuestro, y solicitando cierre universidad. Todo ello nos mueve a pedir inmediato cese actual titular rectorado, reapertura Universidad, reconocimiento Sindicato Democrático Estudiantes y sobreseimiento toda clase de expedientes. Solicitamos al mismo tiempo audiencia a V.E. Respetuosamente."

Tots els signants --com veurem en publicar-ne la llista completa més endavant-- varen ser expulsats de la Universitat de Barcelona per aquest i altres motius. El mateix dia que sortia aquest telegrama cap a Madrid,

començava una serie de manifestacions estudiantils al carrer, amb la Universitat tancada, que es repetiren durant els dies 5, 6, 7, 10, 13 i 18 de maig de 1966.

El 5 de maig, un grup de trenta-set catedràtics enviaren una carta a Valdecasas on, suggerint una determinada interpretació d'alguns articles del decret de creació de les APE, proposaven que fossin elevades al Ministeri d'Educació les següents proposicions:

"1. Considerar extendidas por toda la duración del presente curso 1965-66 la ratificación en sus funciones de los estudiantes que, de hecho, representan a sus compañeros (...).

"2. Ordenar la apertura de una amplia información que (...) recoja la experiencia adquirida por el profesorado y las sugerencias de las asociaciones estudiantiles para la revisión de la reglamentación de las mismas."

Signaven: Aguiló, Bolós, Buscarons, Caballero, Crusafont, Font, Ibarz, de Orús, Parés, Prevosti, Salas, Sancho, Sanvisens, Solé, Teixidor, Vallmitjana, Vaquer (Ciències); Alsina, Badía, Blecua, Comas, Maluquer, Siguán, Vernet (Lletres); Alonso, Díaz de Velasco, Font Rius, Jiménez de Parga, Latorre, Pérez-Vitoria, Sureda (Dret); Fraile, Gállego, Serrano (Farmàcia); Estapé, Lasuén, Trías Fargas (Econòmiques).

Però aquest intent de mediació fou ràpidament rebutjat per part del Ministeri, el qual s'apressà a publicar una nota de la Secretaria General Técnica en la què reafirmava la legalitat de les APE i la contraposava, com a tot argument, al "sistema de aclamación en incontrolladas reuniones tumultuarias".

Manifestació de capellans

Amb prou feines havia estat cursada la carta dels catedràtics, quan la policia va procedir a detenir, "por su destacada participación como instigadores de las manifestaciones estudiantiles de la pasada semana

y los intentos de alteración del orden público", els membres de la Junta de delegats Josep Mª Maymó, Evarist Manzano, Joaquim Boix, Ignasi Pons, Joaquim Benet, Tomás Salamí, Manuel Rodríguez Cuadras i Joaquim de la Gándara. La mare de Joaquim Boix va presentar davant del jutjat una querella per maltractes contra el seu fill, a qui la policia acusava públicament de comunista, i aquest fet, que s'extengué ràpidament, va donar lloc a una de les més insòlites, sonades i valuoses mostres de solidaritat amb els estudiants detinguts. Efectivament, el dimecres 11 de maig al migdia, uns cent-trenta capellans es reuniren al claustre de la Catedral i un d'ells donà lectura a la carta dirigida a Antonio Juan Creix, cap de la Brigada d'Investigació Social de Barcelona, de la qual volien fer lliurament a la Jefatura Superior de Policia. Juntament amb una sèrie de citacions de documents del Concili (que havia acabat feia pocs mesos), la carta deia així:

"Sr. Inspector:

"En gran modo angustiados por las situaciones de violencia que se van sucediendo en nuestra ciudad, y habiéndose enterado del trato inflingido al estudiante de la Escuela Especial de Ingenieros Industriales, Joaquín Boix Lluch, queremos patentizar públicamente nuestro ánimo contrario a este hecho y a esta situación, y nuestro deseo de que todos los hombres de buena voluntad lleguen a aceptar como norma válida de conducta la que dimana de aquellas enseñanzas acerca de la dignidad de la persona humana, que, con tanta claridad, ha afirmado la Iglesia, y que asimismo fueron promulgados por la "Declaración Universal de los Derechos del Hombre"."

Les cent trenta sotanes de sacerdots seculars, jesuïtes, caputxins i escolapis s'encaminaren per la Via Laietana cap a l'edifici de Jefatura, però un cop allí no pogueren fer realitat llur desig de lliurar la carta (que es quedà al damunt d'un cotxe). Quasi sense temps de reaccionar, la policia, tant grisos com socials, carregà violentíssimament

contra els reunits, a cops de porra i puntades de peu, deixant-ne uns quants de lesionats i provocant un gran escàndol entre els vianants que contemplaren l'escena.

La premsa d'aquells dies a penes informà concretament dels fets, però hi van florir una sèrie d'editorials i comentaris del més virulent anticlericalisme de dretes. El diari La Prensa va parlar d'"actitud tumultuaria, mitinesca y provocadora de escándalo"¹²; la Televisió va organitzar un pastitxo a base de la manifestació de capellans, el "35 aniversari" de la crema de convents a Madrid, i el segrestament --produït 10 dies abans-- a Roma d'un assessor eclesiàstic de l'embaixada espanyola a mans d'un grup anarquista que demanava la llibertat d'uns presos polítics espanyols. Però potser el rècord el va batre Ignacio Agustí en un editorial de Tele/Expres titulat "La procesión política" en el qual parlava de "bonzos incordiantes" i proposava enviar-los a "parroquias del Amazonas o en páramos de los Andes"¹³. Per una altra banda, foren segrestades diverses edicions de les publicacions catòliques La Voz del Trabajo, Madre y Maestra i Mundo Social i s'entaulà una querella contra el director de Serra d'Or, que evidentment havien fet una valoració força diferent dels fets. Finalment foren processats els sacerdots Jordi Llimona, Antoni Tutusaus, Ricard Pedrals i Josep Dalmau, els quals, jutjats tres anys més tard, foren condemnats a un any de presó i indultats posteriorment.

La manifestació de capellans a Via Laietana, que ha passat al record com un dels fets més colpidors de l'oposició de la societat catalana a la dictadura franquista, fou també en aquell moment una de les màximes expressions --juntament amb la Caputxinada-- del compromís temporal de la base de l'Església i els moviments apostòlics cristians. Tots dos fets tenien, com hem vist, una vinculació directa amb el moviment estudiantil, que jugava --repetim-ho un cop més-- un paper fonamental de desvetllador d'altres moviments socials i polítics en un sentit democràtic. Però la duríssima repressió de què foren objecte aquestes manifestacions eclesials, i l'actitud de col.laboració amb el règim del sector més influent

de la jerarquia, desencadenaren aproximadament a partir del mateix any 1966, un procés de descomposició dels moviments cristians, de secularització general de les actituds cíviqes i de pèrdua d'influència dels grups i persones d'inspiració cristiana en el si dels moviments de masses, que no es tornaria a redreçar --solament en alguns aspectes i amb altres plantejaments-- fins a plena dècada dels setanta.

Politització cap a l'esquerra

En el si de la Universitat, els mesos que seguiren a la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants veieren també una politització general d'amplis sectors de l'estudiantat que havien jugat un paper actiu en el procés anterior. Sens dubte, qui més recollí i impulsà aquesta politització creixent fou el PSUC, partit que apareixia, als ulls dels estudiants que més coneixien la vida política a aquests nivells més superestructurals, com el continuador de trenta anys de lluita antifeixista, com el factor decisiu per al redreçament del moviment obrer en els darrers anys, i com l'eix que, recolzant precisament en aquesta influència en el moviment obrer i en el moviment estudiantil, així com en amplis sectors de la intel·lectualitat, sabia obrir una tàctica política que, en la perspectiva de l'avenç cap el socialisme, plantejava la democràcia com a objectiu prioritari de totes les forces que s'oposaven a la dictadura.

Però sobretot, la via de l'espectacular creixement del PSUC entre els estudiants en aquests anys, residí en la capacitat de concretar una tàctica de treball sindical i de masses, de caràcter democràtic, comprensible i capaç de fer-hi participar tots els estudiants, i unitari envers les altres forces polítiques, que és potser del que estaven més mancades les altres tendències que d'alguna manera havien estat presents en el si del moviment estudiantil des de deu anys abans, o fins i tot més.

Juntament amb la ja esmentada presència --de baixa a partir de 1966--

d'estudiants pertanyents a moviments apostòlics cristians, hi havia un ampli sector que participava en algun dels grups socialistes que, potser per la seva mateixa dispersió, no assoliren una influència decisiva en el si del moviment. La majoria dels membres d'AUE, com hem dit, s'integraren al PSUC i l'Associació desaparegué aquest mateix 1966; del MSC s'en separà el setembre de 1966 la fracció socialdemòcrata que fundà el Secretariat d'Orientació de la Democràcia Social Catalana (SODSC), fet que afeblí definitivament la presència del MSC a la Universitat i que donaria lloc un any després, com veurem, a una iniciativa contrària al SDEUB. Continuaren doncs les organitzacions universitàries del FOC i de FSF-UP, partidaris d'un socialisme autogestionari, i dels nacionalistes del FNC.

Tot i que la unitat política d'aquests grups es concretava bàsicament en el si del Sindicat Democràtic, en un parell d'ocasions calgué revitalitzar-la a un nivell pròpiament polític: en solidaritat amb les Comissions Obreres amb motiu del judici en contra de la CO de Barcelona de novembre de 1965, i adherint-se a la celebració de l'1 de maig de 1966, ocasions totes dues en les quals el SDEUB no estava en condicions d'aconseguir un consens de masses sobre la qüestió. En la línia de l'antic CCU, ampliat ara al FNC i els altres grups socialistes, les declaracions se signaren amb el nom de Coordinació de l'Acció Universitària.

A un altre nivell, com hem dit, la unitat de les forces polítiques catalanes aconseguida entorn dels fets dels Caputxins, cristal·litzà primer en la formació de la "Taula Rodona", i després en l'aparició d'organismes com la Comissió catalana pro-amnistia, la Comissió de Solidaritat de Barcelona, el Comité 11 de setembre, etc., que prepararen el terreny per a l'aparició de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya pel desembre de 1969.

Expedients a estudiants i professors

A final de curs, la 4ª Reunió Nacional Coordinadora (Barcelona, 2 de juliol) podia fer un balanç clarament positiu del procés d'auto-organització sindical estudiantil a tot Espanya.

"L'experiència més generalitzada i la més significativa --començava dient la declaració-- en el camp del sindicalisme universitari, durant el curs que acaba, ha estat el fracàs que ha suposat l'intent de constitució de les APE."

Els reunits constataven el rebuig de les APE que hi havia hagut ja a principi de curs (Barcelona, facultats de Madrid, València, Oviedo) i la ruptura que s'havia produït amb l'estructura ja formalitzada de les APE al llarg dels mesos següents (València, Pamplona, Bilbao, Sant Sebastià). En nom dels SDE de Barcelona i Guipuscoa, de les Cambres de districte de Madrid, València, Pamplona i Bilbao, i els grups pro-Sindicat de Santiago, Sevilla i Valladolid, els reunits reafirmaven els criteris d'autoorganització expressats un any abans, i formulaven les condicions mínimes "per a arribar a una normalització sindical estudiantil": cessament de la repressió i anul·lació de totes les sancions, reconeixement dels organismes sindicals representatius, autoorganització, i com a primer pas eleccions realment lliures. A més, afegien:

"Davant d'aquesta perspectiva, una mostra de voluntat de diàleg per part del Govern, seria la derogació del Decret regulador de les APE, el reconeixement dels representants elegits en unes eleccions lliures i l'acceptació de les conclusions del Congrés Nacional d'Estudiants. Això constituiria un pas decisiu vers la solució de l'actual crisi."

Però no va ser aquesta l'actitud adoptada pel govern sinó que, prenent la Universitat de Barcelona com a escenari preferent de la seva acció, va posar en marxa una política de dues cares, tendent tota ella a desarticlar el Sindicat Democràtic d'Estudiants i tot tipus d'activitat es-

tudiantil autònoma i progressiva. D'una banda, l'autoritat acadèmica, i especialment el rector Valdecasas, desencadenaren una brutal repressió contra els estudiant catalans; d'altra banda, varen utilitzar les APE --amb alguna reforma de façana-- per a introduir-les com a tascó perturbador i divisionista dins del moviment.

El Ministeri d'Educació, amb el suport actiu del Consell de Rectors --que havia felicitat Valdecasas "por su actuación en beneficio de la Universidad y la auténtica defensa de los estudiantes"-- nomenà Manuel Batlle, rector de la Universitat de Múrcia, jutge especial per a la repressió d'estudiants i professors de Barcelona. Després d'una sèrie de gestions i interrogatoris (que arribaren fins i tot a l'ex-vice-rector Martí de Riquer sospitós de diàleg amb els estudiants, i al catedràtic Díez de Velasco, suspecte d'haver col.laborat en la redacció dels Estatuts del SDEUB), el BOE de 13 de setembre de 1966 publicà les següents "correcciones disciplinarias":

Acusats d'haver enviat una carta al rector i un telegrama al ministeri demanant sobreseïment de sancions, reconeixement del SDEUB, destitució de Valdecasas i reobertura de la Universitat, d'haver assistit a la Caputxinada i d'haver contribuït a la redacció dels documents del Sindicat, tot plegat considerat delictes d'"estimular manifestaciones hostiles e insubordinación a la autoridad", eren expulsats per dos anys dels seus llocs de professors adjunts i ajudants seixanta-nou professors: Lluís A. Gorostiaga, Josep Cano, Jordi Solé-Tura, Lluís del Castillo, Ramon Capella, Pau Sancho, Josep Mª Bricall, Joan Reventós, Artur Sauri, Isidre Molas, Lluís Saltor, Olga Castell, Lluís Martí, Josep Ll. Virós, Josep Ll. Bonet, Pere Penalva, Eduard Vivancos, Oriol Casanovas, Miquel Roca Junyent, Josep Obach, Jaume Terrades (és a dir 21, de la facultat de Dret); Xavier Folch, Miquel Izard, Josep Mª Vidal Villa, Jacint Ros Hombravella, Regina Teià, Jordi Petit Fontseré, Andreu Gispert, Josep Fontana, Josep Termes, Ramon Garrabou, César Villazón, Ernest Lluch, Josep Mª Muntaner Pascual, Joaquim Nadal, Josep Marull, Narcís Serra, Rafael Pijoan, Salvador Sindreu, Vicenç Condón, Joan Tarrida (20 d'Econòmiques);

Pere Esquerra, Ramon O'Callaghan, Félix Saltor, Lluís Callejo, Manuel Márquez, Jordi Freixa, Jordi Cistero, Miquel Coll Alemany, Joan Forés (9 d'Enginyers); Lluís Carreño, Lluís Domènech, Oriol Bohigas, Lluís Millà, Lluís Nadal, Frederic Correa, Emili Donato, Jaume Soler Llusà (8 d'Arquitectura); Ricard Martín, Joaquim Marco, Antoni Jutglar, Enric Lluch, Octavi Fullat, Francesc Noy, Gabriel Oliver (7 de Lletres); Enric Vilardell, Josep Mª Obiols (Ciències); Lluís Daufí, Carles Martí (Medicina).

Acusats d'haver estat representants il·legals d'una associació no reconeguda oficialment, d'haver assistit a la Caputxinada, i d'haver signat les cartes esmentades, que era considerat "faltas graves contra los principios e instituciones del Estado, asociación política ilegal e in-subordinación académica", s'imposaven les següents sancions a estudiants:

Expulsats per tres anys de tots els centres docents: Josep Mª Maymó, Ramon Torrent, Joaquim Boix Lluch, Manuel Rodríguez Cuadras, Evarist Manzano, Francesc Fernández-Buey, Robert Rodríguez, Alfred Pastor, tots ells membres de la Junta de delegats.

Expulsats per dos anys de tots els centres docents: Francesc Esteve, Josep Mª Trias de Bes, Albert Broggi, Jordi Mendelshon, Albert Ortega, Josep Mª Pou, Carles Prieto, Xavier Paniagua, Enric Argullol, sots-delegats de facultat o delegats d'anys anteriors.

Expulsió a perpetuïtat de l'escola de Comerç de Barcelona: Claustre Codina, Josep Edo; expulsió de l'escola de Perits Industrials de Barcelona: Vicenç Bergas, Joan Viñolas (per dos anys), i Josep Mª Rodríguez Rovira, Jordi Mir, Jaume Guardia, Josep Ll. Duran, Ricard Milliori (per un any); expulsió per un any de la facultat de Dret de Barcelona: Margarida Obiols.

A més, es feia una amonestació pública a Tomás Salami (enginyers de Terrassa), i eren sobresseïdes les actuacions contra el catedràtic Díez de Velasco, el professor Joan Albert Asens (IQS) i Francesc Vilardaga (Enginyers), i els estudiants Francesc Ruiz, Josep Broggi, Xavier Bosch,

Joaquim Benet Batista-Alentorn, Ma Lluïsa Marí.

La sanció contra els professors havia quedat substancialment alterada per un decret publicat al BOE precisament cinc dies abans, en el qual s'establí que "No podrán los decanos proponer para profesores ayudantes y encargados de curso a aquellos que en su ejercicio como tales hubieran sido objeto de sanción académica en el mismo distrito universitario", la qual cosa significava l'expulsió a perpetuïtat de tots ells.

Aquest atemptat contra la Universitat va donar lloc a l'aparició --com ja havia succeït en els anys quaranta i cinquanta, i tornaria a passar més endavant-- d'una mena d'ensenyament universitari paral·lel on trobaren una fràgil acollida molts dels professors expulsats. Fou constituïda la societat anònima d'Estudis i Investigacions (E.I.S.A.) amb un consell d'administració presidit pel dr. Agustí Pedro Pons i format per Jordi Pujol, Salvador Casanovas, Antoni de Moragas, Joaquim Vallvé, Vilaseca Marcet, etc. En diverses seccions hi donaren classes molts dels PNN que acabem d'esmentar i en reberen alguns dels estudiants expulsats: Ciències Polítiques, amb Isidre Molas i Jordi Solé-Tura; Sociologia, amb Antoni Jutglar; Història, amb Josep Fontana, Josep Termes i Josep Benet; Literatura, amb Josep Ma. Castellet, Joaquim Molas i Jordi Carbonell; Ciències Naturals, amb Eduard Bonet, Lluís Daufí, etc. Les divergències ideològiques del professorat amb els financers del consell d'administració enrariren, però, l'ambient, i l'experiència s'acabà --després d'un any i mig de funcionament-- a finals del curs 1967-68.

Les APE contra el SDEUB

Al costat de la repressió, l'altra cara de la política governamental arrancà un decret del Ministeri d'Educació, pel qual --fent veure que es recollien algunes de les esmenes presentades pel president de les APE Ortega Escós-- es reformava la reglamentació sobre associacions estudiantils. El decret es publicà el 23 de juliol, precisament dos dies abans

que es reunís el Consell Nacional de les APE per a fer propostes sobre aquest tema, i les "reformes" que s'hi establien es limitaven pràcticament a la desaparició de la "P" en les sigles de les associacions (ara A.E., per tant), tot i que seguien estrictament limitades a les qüestions acadèmiques, i al dret al vot reconegut als estudiants de matrícula "lliure". Continuava en canvi l'obligatorietat del vot sota pena de sancions, la limitació del nombre de delegats a dos per curs i la no-existència de cambres, consells ni cap forma de veritable vida associativa de base, (augmentades fins i tot amb l'exigència que el delegat de facultat havia de pertànyer als dos últims cursos de la carrera), el control i les facultats sancionadores de l'autoritat acadèmica, la Comissaria para el SEU, etc. Fins i tot en alguns delegats de les APE el nou decret va caure molt malament, i en el cas concret de Navarra, els delegats --encapçalats pel "president" de les APE del districte José Manuel Cruz Valdovinos-- establiren contactes amb el SDEUB, i acordaren promoure un Congrés Nacional de representants autèntics dels estudiants, fossin de les APE, les AE, el SDE o altres formes d'organització basades en eleccions lliures. Uns mesos després Cruz Valdovinos va ser processat pel TOP.

Només començar el curs 1966-67, hom va conèixer la decisió d'enviar Ortega Escós a Barcelona per tal de proposar als estudiants catalans un referèndum sobre l'acceptació o no de les AE (abans APE). Com va dir la Junta de delgats de Barcelona, "aquesta maniobra del Ministeri consistia no en implantar les APE a Barcelona, cosa que ja ningú creu possible, sinó en frenar l'activitat del Sindicat i disminuir les seves possibilitats a la resta d'Espanya". El cas és que Ortega organitzà la seva expedició amb gran luxe de mitjans oficials i convocà una assemblea de districte al Paraninf de la Universitat pel dia 13 d'octubre. Abans, havia fet unes declaracions a TVE on, a més de desmarcar-se lleugerament de la Comissaria para el SEU, deixà anar la següent resposta a la pregunta de si sol.licitaria al ministeri el sobreseïment de les sancions imposades

als estudiants i professors de Barcelona:

"Me parece excesivo que se exija a las Asociaciones que adopten una postura a favor o en contra de unos expedientes que han nacido precisamente por luchar contra ellas. En este momento, como asociaciones, nuestra postura es simplemente de abstención."¹⁴

No era, per descomptat, el millor pròleg per a presentar-se davant dels estudiants catalans.

Novament el Paranimf havia de ser l'excursionista marc d'una assemblea excepcional. A les 12 del migdia del dia fixat, uns dos mil estudiants abarrotaven el local, la taula presidencial del qual era ocupada per Ortega Escós i altres dirigents de les AE. La Junta de delegats (F. Fernández-Buey, Joaquim Boix, Albert Ortega, Robert Rodríguez, Albert Puigdomènech, Rodríguez Cuadras, Ignasi Pons, Joaquim Benet) es col·locà davant de la taula, rebutjant la invitació d'Ortega a presidir-la conjuntament, de manera que hi havia "dues presidències". Començà parlant Paco Fernández, que va dir que la reunió que allà s'anava a celebrar era una Assemblea de districte de Barcelona i, davant de les protestes d'Ortega, afegí que a ell se'l deixaria parlar com a delegat de la facultat de Dret de Madrid (única representativitat que se li reconeixia, i que ell mateix havia acceptat el dia anterior en una reunió amb estudiants de Lletres), però que l'ordre del dia incloïa també una declaració de la Junta de delegats i torn lliure d'intervencions.

Ortega Escós va parlar durant mitja hora amb freqüents cridòries i interrupcions dels estudiants. La primera se la va guanyar quan va dir que havia vingut a Barcelona a explicar la veritat de les APE, perquè aquesta havia estat deformada "por una serie de personas que os han engañado diciendo que represento al Ministerio de Educación". Més endavant, tornà a atacar els dirigents del Sindicat Democràtic dient que havien llençat els estudiants per un camí que els havia portat a una situació

d'ill.legalitat i sancions acadèmiques, i es dedicà una bona estona a defensar la independència i representativitat de les APE. Finalment, anuncià la celebració d'un referèndum amb la pregunta "¿Quiere integrarse a las APE, sí o no?", a totes les facultats durant la setmana del 14 al 22 d'octubre, sempre sota la seva presidència i "con el procedimiento de voto secreto y no a mano alzada". Acabà la intervenció amb bastants xiulets i alguns aplaudiments.

A continuació prengué la paraula en Paco Fernández. Amb frases concises, anà desvetllant l'entusiasme de la sala, que el contestà amb ovacions atronadores. Començà dient que Ortega es defensava de no venir en representació del Ministeri, però havia tingut tota mena de facilitats, d'accés a la premsa i la TV, i fins d'utilització del Paranimf, quan als estudiants de Barcelona això sempre els havia estat negat, sense anar més lluny a la 3ª Setmana de Renovació Universitària, celebrada l'any anterior, que es va haver de fer al pati i encara va anar la policia a dissoldre'ls. Va ironitzar sobre la deformació que havien pogut fer les APE quan Ortega Escós tenia a tots els mitjans de comunicació a la seva disposició, i es preguntà en què consistia l'engany que, segons Ortega, havien tendit algunes persones, quan eren precisament els delegats els qui havien estat sancionats i expedientats, precisament per demanar un Sindicat democràtic i la Reforma Democràtica de la Universitat. Va esmentar també el cas del delegat de les APE de Navarra, processat pel TOP, i va acabar llegint una carta publicada a la revista Destino i recordant el suport que havien rebut dels intel.lectuals i artistes del país. L'ovació fou de gala i pràcticament sentencià el resultat de l'assemblea.

Parlaren dos estudiants més, un noi de Dret i una noia d'Història, que varen suggerir que es busqués alguna fórmula d'entesa a base de federar el SDEUB i les APE per a aquelles reivindicacions comunes, o altres solucions. Finalment tornà a intervenir en Paco Fernández proposant que al referèndum es contestés a la pregunta: "¿Somos los estudiantes mismos los que debemos organizar nuestras asociaciones y debemos continuar

el Sindicato Democrático de Estudiantes?". A continuació llegí el comunicat de l'Assemblea de representants de tot el districte reunida el dia anterior, en la qual es reafirmaven les tres reivindicacions bàsiques: dimissió del Rector, anul·lació de les sancions, i reconeixement del SDEUB, i anuncià que seria lliurat al cap d'un moment a Valdecasas. Acabada l'assemblea, el rector no tingué més remei que rebre els representants estudiantils davant dels periodistes, i després de dir que no els reconeixia representativitat, anuncià que les eleccions de les APE se celebrarien de l'1 al 15 de novembre.

Els dies següents, es van esmerçar en diversos intents de celebrar el referèndum anunciat per Ortega en alguns cursos d'algunes facultats. El primer fou tercer de Medicina, "casualment" aquell del qual era professor el rector Valdecasas. Amb un control estricte de l'assistència, començà a les 9 del matí una reunió que era previst que fos continuada durant la resta del matí a dos cursos més de la facultat, però la discussió fou tan llarga que ja no hi hagué temps de res més. Amb la presència del degà Sánchez Lucas, Ortega féu un llarg discurs, seguit d'una sèrie d'intervencions a través de les quals es canvià substancialment el plantejament inicial. La pregunta quedà formulada així: "¿Se acepta la estructura de las APE como primer paso hacia una integración total?", i Ortega va escriure a la pissarra: "El Consejo Nacional de las APE se compromete a apoyar totalmente toda petición a favor de los expedientados". El dia següent va tenir la barra de declarar a la premsa que aquest compromís estava subordinat al resultat del referèndum. Un cop feta la votació nominal, el resultat fou: A favor de les APE, 109; en contra 62; en blanc, 18; abstenció, 60. No hi havia el quòrum del 50% requerit al reglament de les APE, però hi havia hagut una divisió entre abstencions i vot en contra que donava un cert marge de maniobra a Ortega.

L'endemà fou convocada una assemblea de facultat a Medicina per tal

de decidir sobre la continuïtat del referèndum. La presidí el delegat Robert Rodríguez, i els expedientats donaren a conèixer una carta pública en la qual denunciaven que "estaven sent utilitzats com a últim recurs pel sr. Ortega per a aconseguir els seus propòsits". Per una majoria abrumadora, (amb menys de 30 vots a favor de les APE i 10 abstencions sobre un total d'uns mil estudiants), es decidí no continuar el referèndum, i declarar Ortega persona "non grata" a la facultat. Aparentment se l'acompanyà fins a la porta i se li digué que no el volien veure més.

Encara hi hagueren altres votacions. A 2on. de Medicina, l'assemblea presidida pel catedràtic Vidal Sivilla es manifestà en contra de les APE, igual succeí a la facultat de Dret (amb estreta majoria de tres cursos en contra i dos a favor), a Aparelladors, a 3er. d'Econòmiques, etc. Ortega va rebre l'oferiment d'ajut dels membres del grup d'acció d'extrema dreta Defensa Universitaria per a imposar els seus propòsits, i ell mateix va anunciar a la premsa la possibilitat de "recurrir a los compañeros de Madrid, con los que acabo de hablar por teléfono; ya querían desplazarse a Barcelona y he tenido que disuadirles de momento"¹⁵ Però al mateix temps encara intentà buscar un altre punt de recolzament en un dels grups de primer curs d'Aparelladors, i aconseguí subscriure un acord amb el delegat del curs (a títol personal) que deia així:

"Estoy personalmente de acuerdo en efectuar una reunión con los delegados no integrados en APE con el fin de, utilizando el método de elección democrático, llegar a un Consejo Nacional de Estudiantes totalmente representativo de todos los distritos universitarios, previas reuniones por distritos, para elaborar una estructura nacional común, de acuerdo con el principio de mayoría en el acuerdo. Las APE por ello no renuncian previamente a su estructura legal reconocida, ni los delegados elegidos por el sistema anteriormente citado en Barcelona, tampoco."

Contra la repressió

Però quan això succeïa, la Junta de delegats del SDEUB ja havia emprés altres vies tendents a recuperar la iniciativa per part del moviment democràtic dels estudiants. Xavier Paniagua havia anat a Madrid a informar de la situació en una assemblea de districte, a la sortida de la qual fou detingut dins d'un cotxe, pistola en mà. El 22 i 23 d'octubre es reunia a Bilbao la 6a RNC, amb representants de tots els districtes que decidiren adoptar un programa comú de cara a les eleccions lliures i continuar les RNC cap a un Congrés Nacional d'Estudiants.

El 26 d'octubre tres mil estudiants acudien a la facultat de Dret de Barcelona per a participar en la convocatòria d'un Acte contra la Repressió. Pere Comas presentà els diversos oradors que, en un clima de gran adhesió i combativitat, parlaren sobre diversos aspectes de la política repressiva del règim franquista. Albert Puigdomènech, Robert Rodríguez i Joaquim Boix parlaren sobre els expedients acadèmics i la repressió universitària. El sacerdot escolapi Francesc Botey, que vivia al barri de barraques del Camp de la Bota, denuncià les discriminacions que sofrien els immigrants i especialment la persecució policial contra els gitanos. Joan Martínez, membre de les CCOO de Terrassa, féu una vibrant intervenció a favor de la lluita dels estudiants i, probablement sorprès pel mateix ambient de l'assemblea, acabà cridant: "Para mí, esto es la libertad!". Sobre la repressió cultural, política i acadèmica intervingueren també l'advocat Maurici Serrahima, l'escriptor Jordi Maragall, el doctor Joan Colominas i l'economista Ernest Lluch. L'acte era una expressió de les adhesions i mobilització democràtica que el Sindicat Democràtic d'Estudiants era capaç de desvetllar entre molts diversos sectors socials i polítics que sofrien també directament la manca de llibertats i la repressió, fins i tot en moments difícils per al mateix SDE, i situava de fet el conflicte universitari més enllà de la discussió sobre qüestions formals d'organització interna --que és on havia volgut ficar-la

l'ofensiva del ministeri-APE--, en un terreny directament polític que posava en qüestió tota l'estructura dictatorial de l'Estat i plantejava obertament la necessitat d'una alternativa democràtica global. El dia següent, el rectorat va publicar una nota en la qual es queixava que s'hagués celebrat "un mitin de neto caràcter polític", i ploriquejava:

"La autoridad académica, que carece por sí misma de fuerza física para impedir esta invasión de elementos extraños a la Universidad, protesta enérgicamente ante la opinión pública por sentirse atropellada."¹⁶

Quinze dies després eren detinguts Pere Comas, Albert Puigdomènech, Robert Rodríguez, Joaquim Boix, Enric Argullol, Paco Fernández-Buey, i també Maurici Serrahima, Jordi Maragall, i Joan Colominas, acusats d'organitzar i participar en l'esmentat acte. Jutjats el març de 1968, foren condemnats els estudiants Rodríguez i Boix a sis mesos; Comas, Puigdomènech, el sacerdot Francesc Botey i l'obrer Joan Martínez a un any de presó, i els intel·lectuals absolts.

Ens hem entretingut en la narració detallada d'aquestes primeres setmanes del curs 1966-67 perquè foren de fet un moment decisiu per al pervindre del SDEUB i del moviment universitari. Tancades les portes del diàleg que els estudiants s'havien esforçat en mantenir obertes fins a finals del curs anterior, desencadenada ja --gairebé sense interrupció a partir de la Caputxinada-- la repressió generalitzada contra tots els qui prestessin suport més o menys actiu al Sindicat, i radicalitzat l'enfrontament a partir del show d'ortega Escós a Barcelona, que arribava massa tard i amb massa mala intenció per a fer possible una via d'entesa (tot i que s'en va arribar a apuntar la possibilitat, com hem vist), el moviment estudiantil prendria a partir d'aquí un rumb una mica diferent al que havia tingut fins aleshores.

En els mesos següents, les APE reformades(AE) es desintegraren amb gran velocitat fins i tot en aquells llocs que s'hi havien creat des del

principi; i per la seva banda, el SDE inicià un procés de coordinació a nivell de l'Estat de cara a la construcció del Sindicat Democràtic d'Estudiants d'Espanya, i accentuà els aspectes de lluita més directament política i d'unitat d'acció amb el moviment obrer i altres moviments socials antifranquistes. La crisi política que la lluita democràtica arreu del país havia provocat des de feia cinc o sis anys --i de la qual el moviment universitari, juntament amb el moviment obrer, n'era un component essencial-- arribava així al seu nivell de màxima gravetat. L'ofensiva del règim no es féu esperar, i dins d'una ampla operació de continuïsmes polític que albirava ja cap el postfranquisme, es posà en marxa el primer acte de l'obra: el Referèndum sobre la Ley Orgánica del Estado, presentat de fet com d'adhesió pura i simple a Franco, i guanyat amb més vots que votants, així com la liquidació de tots els nuclis d'organització de masses que es movien al país en una campanya repressiva que arrencà de fet immediatament després del 14 de desembre de 1966.

Abans d'entrar en aquesta nova situació, ens volem referir a una sèrie d'incidències que tingueren com escenari la revista Destino i l'origen directe de les quals estava situat precisament en la crisi universitària. Lluny ja del caràcter falangista que havia tingut en fundar-se, Destino havia jugat tots els anys 50 un paper de mantenidor i defensa de la cultura catalana (en castellà), des d'un punt de vista conservador però no-franquista. El desvetllament polític i reivindicatiu de la societat catalana en la dècada dels seixanta incidí directament en el contingut de la revista, que fins i tot es convertí una temporada en un punt de referència bàsic de tots els sectors polititzats i inquietos del país.

El 15 d'octubre de 1966, Manuel Jiménez de Parga hi publicava dues "Noticias con acento" de la seva llegida secció, referides a la Universitat. En una comentava les acusacions de què hom havia volgut fer objecte al SDEUB respecte a les votacions a mà alçada, recordant que les Cortes espanyoles votaven pel procediment d'aixecar-se qui no hi estés

d'acord i de considerar vot afirmatiu el d'aquells que no es movien. El catedràtic de Dret Polític acabava preguntant: "¿No son acaso democráticas las Cortes españolas?". En l'altra nota, criticava des del punt de vista jurídic unes afirmacions del rector Valdecasas en el discurs d'inauguració de curs, en les quals venia a dir que una llei era vàlida perquè estava vigent, crítica que fou motiu de diverses rèpliques i contrarèpliques per part dels interessats.

Però fou el director de la revista, Néstor Luján, el que abordà de cara el tema en el seu conjunt en un llarg article publicat el 22 d'octubre mateix. En ell, recollia i defensava i argumentava les reivindicacions mínimes dels estudiants: aixecament de sancions, reconeixement de llurs representants, criticava Ortega Escós, i afegia textualment:

"Creemos que la actitud del Rector de la Universidad, hombre honesto, pero intransigente, ha sido contraproducente desde su nombramiento. (...) Nosotros nos atreveríamos a pedirle, en pro de la concordia, de esta concordia deseable para que nuestra Universidad no se convierta en un problema ciudadano y en algo de un funcionamiento anormal, que renunciase a su cargo. En el momento en que unos estudiantes, representando a compañeros de todas las facultades, se atreven a pedirle la renuncia, en una carta que le entregan en propia mano, el rector puede tener poder, pero ya carece de autoridad moral. La presencia de ocho estudiantes haciéndole esta petición no puede ser representando a un grupo, sino a una mayoría. Nosotros creemos en la grandeza de los gestos y el de presentar la dimisión, por paradójico que el sr. García Valdecasas lo crea, le haría recuperar esta autoridad moral que la ciudad advierte que perdió allá por los meses primaverales. Y el cargo de rector, que está por encima del personaje, volvería a tener su categórico peso específico."

L'article acabava dient:

"Un rector que pueda dialogar con los estudiantes universitarios (...) es necesario para pacificar los ánimos y traer la anhelada normalidad."¹⁷

Les paraules de Néstor Luján aixecaren les ires de Valdecasas, que contestà a l'article acollint-se al dret de rèplica previst a la Llei de Premsa. En la resposta, el rector parlava d'indignitat, malícia, malevolença i falsetat, i escrivia:

"Si el señor Luján quiere hacerme cargar con culpas que no son mías, le digo aquellas palabras que pronunció un insigne patricio y aún resuenan en los oídos de todos los españoles: "Si es por el bien de España, las acepto, mis espaldas son anchas, ¡pues no faltaba más!".¹⁸

A partir d'aquí, Destino fou objecte d'una persecució sistemàtica que acabà amb la destitució de Néstor Luján com a director l'abril de 1969. S'obrien expedients per una carta al director que s'en fotia de la lliçó inaugural de curs del catedràtic Taure (es titulava "El hombre en las carreteras" i havia merescut l'honor d'aparèixer a "La cárcel de papel" de La Codorniz), per una nota sobre l'homenatge a Picasso organitzat a la facultat de Dret, per una altra carta al director titulada "El catalán se acaba" (i que hom va tenir el cinisme de sancionar per insults a la llengua catalana), per criticar que Valdecasas no s'hagués presentat de testimoni en el judici al TOP contra la ~~Junta de~~ ^{Junta de} ~~delegats~~ ^{delegats}, etc., expedients que motivaren processos, multes, segrestaments i suspensions.

En un altre terreny, Jiménez de Parga va ser objecte d'una agressió física per un escamot feixista, de l'estil dels que s'havien generalitzat contra significatives personalitats catòliques.

Coordinació de tots els estudiants espanyols

Tornem a la qüestió de l'associacionisme estudiantil. Tot i que, com hem vist, el viatge d'Ortega Escós a Barcelona va paraitzar en part la vida sindical de base, el fracàs en els objectius que tan esbombats havien estat les setmanes anteriors, va precipitar la crisi de tot el muntatge de les AE. El 19 d'octubre, mentre Ortega era a Barcelona, els representants estudiantils de Navarra --que havien acceptat en un principi la reglamentació associativa legal-- varen retirar llur reconeixement a Ortega com a president nacional. Deu dies després, va ser presentada una moció de censura contra Ortega a la seva mateixa facultat de Dret de la qual era delegat (en la qual havia estat elegit delegat de curs amb el 62% de vots en blanc), que acabà amb una votació practicament empatada. L'1 de novembre, el president nacional de les APE, vistes les dificultats de continuïtat, anunciava la decisió de celebrar eleccions "neutrals" a tots els centres universitaris del país, sense prejudicar adhesió a cap organització, de manera que es pogués celebrar un Congrés de delegats el mes de gener a La Laguna. Però la proposta va ser un bluff perquè el mateix dia el rector de la Universitat de Madrid rebutjava la proposta de la facultat d'Econòmiques de fer eleccions lliures presidides per catedràtics i elegint deu consellers per curs, i suspenia indefinidament les eleccions oficials per manca de candidats. Era de fet la sentència de mort. A la Universitat de Bilbao i Deusto, els estudiants decidiren en votació secreta controlada pels catedràtics, no acceptar la visita que Ortega tenia anunciada. El rectorat li va advertir que "ante la excitación del alumnado, no es oportuna". El Sindicat Democràtic s'organitzà, a més a més de Barcelona i Sant Sebastià, a València, Bilbao, Pamplona, i a Madrid, la gran majoria dels centres es constituïren en cambra lliure de districte i fins i tot elegiren un delegat, Felipe Rellero.

Paral·lelament, durant el mes de novembre se celebraren eleccions de consellers i delegats del SDEUB a tots els cursos de la Universitat de

Barcelona. El nivell de participació estigué aproximadament a la mateixa alçada que el curs anterior (un 80% aproximadament), la qual cosa posava de manifest una altíssima adhesió al Sindicat que estava sent brutalment reprimit, i especialment la gran necessitat d'auto-organització que els estudiants sentien, des dels nivells més bàsics i per a tot tipus de problemes, inclosos les més elementals qüestions acadèmiques, que solament el Sindicat Democràtic era en condicions d'assumir. Es constituí doncs una nova Junta de delegats, formada per Ramon Alquezar (Lletres), Oriol Arau (Dret), Lluís Isern (Medicina), Zenón Navarro (Ciències), Albert Puigdomènech (Arquitectura), Marçal Tarragó (Econòmiques), i s'estructuraren de nou els departaments i altres instàncies organitzatives. Hi hagué un veritable esforç per a mantenir i desenvolupar la vida sindical de base als cursos i facultats, però lògicament la repressió frenava el funcionament normal dels consells i departaments. Tot i així, a la majoria de facultats i escoles se seguiren utilitzant els locals tradicionals de delegació d'alumnes, continuaren funcionant els serveis d'edició d'apunts i publicacions (especialment important per la qualitat i difusió dels articles impresos fou el de la facultat d'Econòmiques), i es realitzaren encara notables activitats culturals. Entre aquestes, cal citar: l'impressionant recital de Raimon a l'IQS davant de sis mil estudiants, el primer que es féu d'aquest tipus i amb el valor de l'adhesió explícita a la lluita dels universitaris; l'homenatge a Miguel Hernández en el 25 aniversari de la seva mort, coordinat a diverses Universitats d'Espanya amb lectures poètiques i escenificacions; i el nº 6 i últim de la revista d'Econòmiques Siega, (ara ja no oral sinó únicament escrita). També s'estructurà un departament d'informació que hagué de suplir els anteriors butlletins de facultat i de districte per fulls solts editats clandestinament, cartells murals, etc.

El 26 i 27 de novembre se celebrà la 7ª RNC, en la qual es constataren els avenços en el procés d'auto-organització i les majoritàries vic-

tòries dels candidats que n'eren partidaris en aquells districtes on s'havien celebrat eleccions d'acord amb el reglament de les AE. Es constituí un organisme permanent format per representants d'aquells districtes en els quals ja existia el SDE (Barcelona, València, Sant Sebastià, Bilbao i Pamplona) encarregat d'estimular els esforços dels altres districtes segons els següents principis: Autonomia de les diferents Universitats, auto-organització, estructura democràtica i representativa, i objectius democràtics concretats en la Reforma Democràtica de la Universitat, llibertats mínimes i inserció en la problemàtica social.

A finals de gener ja es podia celebrar una nova reunió coordinadora qualitativament superior als nivells assolits fins aleshores. Representants de totes les Universitats de l'Estat, de les APE, del SDE o ni d'una cosa ni l'altra, es reunien per primer cop unitàriament per tal d'avançar obertament i decididament cap a la immediata constitució d'una organització sindical democràtica a totes les Universitats espanyoles. Les sigles utilitzades fins aleshores (RNC) sofriren algunes modificacions: primer, en el sentit d'esborrar tota referència a la paraula "nacional" quan es parlés d'Espanya (recordi's que els cinc districtes que primer varen constituir Sindicats Democràtics eren precisament aquells en els quals és més viva la consciència nacional oprimida), i segon, encaminant-la cap a la creació d'una nova organització estable a nivell estatal.

La trobada fou batejada doncs com a 1ª Reunió Coordinadora i Preparatòria (RCP) del Congrés Democràtic d'Estudiants d'Espanya (CDEE), i es convocà a València pels dies 30 i 31 de gener i 1 i 2 de febrer, amb la intenció de celebrar-la a la llum del dia, amb assistència de tots aquells estudiants que volessin participar-hi, i amb periodistes i conclusions comentades en roda de premsa. Delegats valencians anaren fins i tot a Madrid a entrevistar-se amb autoritats del Ministeri d'Educació per tal que la reunió fos autoritzada --de fet, la gran majoria dels delegats havien estat elegits legalment, i el projecte mateix de la reunió havia estat considerat favorablement pel Consejo Nacional de les APE, tot i que al

final aquest Consejo havia perdut la iniciativa i n'havia quedat marginat--, però no obtingueren resultats positius. El primer acte de la reunió se celebrà a la facultat de Dret de València el 30 de gener, davant de dos mil estudiants del districte, tot i que, vistes les amenaces repressives del Ministeri, només hi feren acte de presència els delegats del mateix districte universitari valencià. La declaració inaugural deia:

"Els delegats representants dels estudiants de les Universitats de: Barcelona, Valladolid, Santander, Granada, Santiago, Salamanca, Madrid, Bilbao, Oviedo, Pamplona, Saragossa, Múrcia i València, reunits a València el dia d'avui 30 de gener de 1967, declarem:

"Que estem d'acord en acceptar com a condicions prèvies per a començar les discussions en la Reunió Preparatòria els següents punts:

"1er. Tendir cap a l'auto-organització.

"2on. Rebutjar les estructures imposades.

"3er. Voluntat de coordinació a nivell nacional amb vistes al Congrés d'Estudiants d'Espanya."

Immediatament començà la discussió, en sessions reduïdes dels delegats de les diverses ponències previstes. El Congrés Democràtic d'Estudiants d'Espanya, que era l'objectiu que s'assenyalaven els reunits, era caracteritzat així:

"D'una banda, l'Assemblea Constituent d'una organització que agrupi tots els estudiants d'Espanya, en la qual assemblea s'aprovin els seus documents bàsics.

"D'altra banda, serà la formulació d'uns objectius universitaris de caràcter democràtic. Entre aquests podem assenyalar l'autonomia de la Universitat, el caràcter democràtic dels seus òrgans de gestió, la reforma de l'ensenyament en el sentit d'una obertura a totes les classes i totes les idees, la consecució d'unes llibertats mínimes per a que els anteriors objectius siguin possibles i, en general, una vinculació més gran de la Universitat a la societat."

Aviat s'incrementaren les pressions repressives contra la reunió. El dilluns dia 31, precisament quan es dirigien a entrevistar-se amb el rector per tal d'assabentar-se de les darreres instruccions ministerials, foren detinguts tres delegats valencians. Una mica més tard eren igualment detinguts altres deu delegats de València, i els de Salamanca i Valladolid. La nit del dilluns al dimarts anaren a parar a comissaria els de Múrcia, i la policia practicà nombrosos registres a Col·legis Majors i cases particulars. Hi hagué una manifestació de protesta per aquests fets, i els supervivents de la RCP, ara ja clandestinament, aconseguiren acabar la reunió i aprovar un comunicat final, en el qual es reafirmava el criteri d'auto-organització, el principi de Reforma Democràtica de la Universitat, la voluntat d'anar al Congrés DEE, es deplorava la negativa al diàleg i la repressió, i es comprometien a difondre els acords adoptats. El comunicat acabava així:

"Proposem a tots els estudiants d'Espanya la celebració d'un dia de vaga el proper 7 de febrer en senyal de protesta per les darreres situacions repressives, en especial per les detencions efectuades a València dels representants de tots els districtes assistents a aquesta reunió."

Encara amb prou feines havien acabat d'escriure això quan la policia irrompé a l'aula de Lletres en la qual es trobaven i detingué pràcticament la totalitat dels quaranta assistents, amb l'excepció del delegat de Barcelona Joan Busquet, que fugí per una finestra, i dels que la reunió havia decidit amagar sota una tarima: Antonio Michelena (Bilbao), Francisco Bernis (Madrid) i Marçal Tarragó (Barcelona), per tal que poguessin escapar-se després i fer efectiva la convocatòria de vaga general universitària.

La vaga tingué lloc efectivament el dia convocat a quasi totes les Universitats del país, amb un total de participació de 50.000 estudiants (sobre uns 70.000 de població universitària total en aquells moments),

en una acció sense precedents que posava clarament de manifest el suport de masses que tenia la coordinació i l'intent de construir un Sindicat Democràtic d'Estudiants a nivell de tot l'Estat.

Val a dir que Ortega Escós, en un últim intent desesperat, va convocar una reunió paral·lela a la de València, com a Consejo Nacional de les APE, exactament per les mateixes dates, que fou un fracàs total. Unes setmanes després, el 23 de març, a la facultat de Dret de Madrid se li presentava una nova moció de censura en aquests termes:

"Ineficacia en el cargo, vinculación política con grupos extra-universitarios, falta de información, falta de procedimiento democrático en la vida de la Asociación, método de ataque personal, ser causa de la división existente entre los universitarios, falta de espíritu universitario, faltar a la verdad ante sus compañeros, complicidad en su silencio en los expedientes, relación y protección al grupo "Defensa Universitaria", conocido por su métodos violentos."

Des d'aquell dia, Ortega, desaparegué de la seva facultat. Finalment, el 26 d'abril, justament el mateix dia que, en una assemblea de tres mil estudiants a la facultat de Polítiques i Econòmiques, era constituït el Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Madrid (SDEUM), dimitia el Consejo Nacional de las AE en pes, dimissió a la qual seguí la total desintegració dels nuclis i càrrecs que encara podien quedar en peu. Ortega Escós fou enxufat de delegat provincial del Ministeri del Treball a Cuenca, i uns anys més tard morí en accident d'automòbil.

Pèrdua de matrícula a tots els estudiants de Barcelona

Però tot aquesta dinàmica havia anat situant el terreny de lluita a nivell polític de tot l'Estat, i de fet el protagonisme més gran de la mobilització universitària el prendria, sobretot a partir de la constitució del SDEUM, el districte de Madrid. A Barcelona, els esdeveniments

començaven a segar seriosament l'extraordinari impuls que els estudiants havien mantingut fins aleshores.

La histèria repressiva de Valdecasas començava a arribar a extrems al·lucinants. Un full del SDEUB de Ciències n'explicava així una de les mostres:

"Ja, en principi de curs, ens vam trobar amb la sorpresa de veure la nostra delegació amb reixes i candau. No va servir de res. Després la jugada va ésser més maquiavèlica i a la vegada més ridícula: van barrar la porta de la Delegació per dins, i van fer un forat a la paret per poder sortir. Tampoc va servir de res. Ara ja ha estat la culminació de tot: han fet desaparèixer la delegació tapiant la porta. Qui pogués fer lo mateix amb el Sindicat!. Amb uns grans maons i ciment, fer-lo desaparèixer."

Per la seva banda, el SDEUB havia anat donant cada cop més importància a la participació en campanyes i jornades d'acció de caràcter polític en les quals participava al costat d'altres moviments. Ja amb motiu del Referèndum de desembre de 1966 nombrosos grups d'estudiants polititzats participaren en la realització de pintades i distribució de fulls cridant a no votar, i també es realitzà un acte informatiu a la facultat de Lletres el 9 de desembre, a resultes del qual foren processats i condemnats a un any de presó els estudiants que el presidien: Marçal Tarragó, Zenón Navarro i Ramón Alquézar. El 7 de desembre --només una setmana abans del dia del Referèndum, i en un ambient de propaganda aclaparadora i coaccions de tot tipus-- se celebrà una concentració convocada per CCOO al Cinc d'Oros, a la qual la Junta de delegats del SDEUB acordà donar l'adhesió però sense subscriure'n conjuntament la convocatoria. Amb el mateix caràcter, i en un principi de "tour de force" dels moviments de masses organitzats per a desemmascarar la farsa plebiscitària i denunciar la repressió que començava a generalitzar-se, fou convocada una jornada d'acció pel 27 de gener a tot Espanya, per augments de sala-

ris i per la llibertat sindical. Es produïren nombrosos aturs i manifestacions obreres, amb especial combativitat a Madrid, i un estudiant madrileny anomenat Rafael Guijarro es precipità, durant un registre policial a casa seva, per la finestra d'un celobert, a resultes de la qual cosa morí immediatament. Les protestes per aquests fets empalmaren amb la solidaritat amb els assistents a la RCP de València, de tal manera que a la Universitat de Barcelona hi hagué gairebé una setmana de vagues, assemblees i manifestacions ininterrompudes, a part de les protestes constants contra cada mesura repressiva que Valdecasas s'encarregava d'anar provocant.

En una d'aquestes manifestacions celebrada el 31 de gener, que aplegava uns cinc-cents estudiants pel passeig de Gràcia, un membre de la Brigada Social vestit amb la típica gabardina blanca que casualment es deia Luís Ortega que l'anava seguint per la vorera, va intentar detenir una noia que anava una mica endarrerida respecte als altres manifestants. En adonar-s'en, alguns companys van retrocedir per a evitar-ho i es van intercanviar alguns cops fins que el policia va treure la pistola i els estudiants van fugir corrent. En anar a curar-se les lesions en un dispensari foren detinguts els estudiants Francesc X. Gispert i Elisenda Guarro, que s'uniren als altres detinguts anteriorment Joan Tàpia i Lluís Calonge. Els dos primers serien jutjats al cap d'uns mesos i condemnats respectivament a sis i quinze mesos de presó.

Però el mateix dia dels incidents, el govern civil ja en donava una versió força deformada. En una nota de premsa deia:

"Un funcionario del Cuerpo general de Policía que se encontraba aislado, ha sido brutalmente acometido por algunos estudiantes, entre los que se encontraban varias señoritas, que agredieron al mismo con sus bolsos, dentro de los cuales llevaban piedras."

Valdecasas aprofitava per amenaçar, fent una

"amonestación y apercibimiento a todos los estudiantes que toman parte

en la falta colectiva de indisciplina y en especial a los dirigentes del llamado "Sindicato Democrático de Estudiantes" para que depongan su actitud en evitación de las sanciones que previene la ley."¹⁹

Efectivament, el dia següent 1 de febrer, el rectorat publicava una nota de premsa que deia així:

"Siguiendo pasivamente las consignas dadas ayer por los dirigentes del llamado Sindicato Democrático de Estudiantes, han dejado de entrar masivamente en clase los alumnos de las facultades de Filosofía y Letras, Ciencias, Medicina, Derecho y Económicas, así como los de las escuelas de Ingenieros Industriales y Arquitectura, a pesar de la advertencia hecha en el día de ayer por este Rectorado."

A continuació, i d'acord amb el Ministeri d'Educació, el rector disposava:

"Quedan sancionados de oficio con la pérdida de matrícula los alumnos de las citadas facultades y escuelas."²⁰

Valdecasas es reservava el dret de declarar exempts de la sanció aquells que, en el termini improrrogable de tres dies, fecin constar en una instància dirigida al Rectorat, les raons de no assistència a classe, "la repulsa expresa de los actos de indisciplina estudiantil y la promesa formal del cumplimiento de los deberes académicos en el futuro". A més, donava un termini de 10 dies per a tornar-se a matricular els qui no presentessin la instància, clausurant la Universitat durant aquest mateix període.

No hi havia precedents d'una sanció d'aquest tipus que afectava a la totalitat dels estudiants de la Universitat de Barcelona. L'objectiu, però, era clar: posar a la il.legalitat tots els que estessin disposats a mantenir la seva dignitat, coaccionar a "excusar-se" els més vacil.lants, portant-los cap a una situació de por i passivitat, i fins i tot estimular la incomoditat envers el SDEUB en aquells sectors d'estudiants

més allunyats i inhibits de la vida universitària, als quals ara es molestava per uns fets en els quals no s'hi sentien directament implicats.

Les diverses reaccions aquí esboçades, i les d'altres sectors de la societat barcelonina, no es feren esperar. Des del mateix dia de les sancions començà una sèrie de manifestacions estudiantils de protesta pels carrers més cèntrics de Barcelona --amb exigència creixent de dimissió de Valdecasas-- fins arribar a una manifestació convocada conjuntament per CCOO i el SDEUB el 17 de febrer per la tarda a passeig de Gràcia-Aragó. Un diari tan conservador com La Vanguardia deia en un editorial:

"A nuestro juicio, la sanción de pérdida de matrícula a todos los alumnos, resulta algo desproporcionada con lo que realmente sucedió el día uno. Que se falte un día a clase --y no de forma total-- es censurable. Nosotros creemos que los estudiantes deben estudiar todos los días. Pero esa falta de asistencia más o menos colectiva no parece que haya de castigarse con una sanción tan gravosa para muchos, especialmente los de economías menos fuertes."²¹

En igual sentit, i demanant la suspensió de les sancions, es manifestà el president de la Federació d'Associacions de Pares de Família, Frederic Amat. Altres declaracions contra les sancions foren donades a conèixer pel claustre de professors de Dret, 158 metges, un grup de mares d'universitaris, 46 professors no-numeraris de diverses facultats, etc. La revista Gaceta Universitaria, editada en un principi per un grup vinculat a l'Opus Dei, però que havia anat prenent posicions democràtiques en la línia del diari Madrid i altres publicacions del mateix origen, resumia la situació en els seus titulars del 15 de febrer:

"Humillados y ofendidos. La sanción colectiva de Barcelona levanta ecos de indignación. La sociedad lamenta el castigo colectivo. Catedráticos, médicos, padres de familia, alumnos y prensa protestan por el rigor de la medida del rector."

Després d'algunes discussions, i volen esgotar encara les vies legals i obertes de lluita, el SDEUB decidí proposar als estudiants d'emprendre un recurs judicial contra la mesura de pèrdua de drets de matrícula, aconseguint una primera victòria quan el Tribunal Econòmic-Administratiu va suspendre provisionalment la sanció (i va restituir per tant els drets d'assistència a classe i participació en els exàmens) mentre durés la tramitació del recurs. Valdecasas arribà fins i tot a donar ordre a la policia d'endur-s'en mil exemplars per septuplicat de l'imprès del recurs que s'estaven repartint a la facultat de Lletres, raó per la qual se li féu un requeriment notarial. Malgrat totes les dificultats, uns quatre-mil cinc-cents estudiants barcelonins establaren el recurs, mentre que deu-mil cinc-cents vuitanta-dos (segons el rector) varen presentar la instància justificativa. Però, com deia una carta de 400 universitaris residents en Col.legis Majors, entre els que s'havien justificat n'hi havia que ho havien fet per raons econòmiques (estudiants depenents de la família), acadèmiques (becaris, els mateixos residents en Col.legis Majors, en edat militar), i familiars. "¿Qué valor puede tener --afegien-- una justificación en estas condiciones?".

Però paral·lelament ja s'havien mobilitzat els escassos efectius disponibles per a defensar la repressió. El mateix dia de les sancions, uns estudiants de Medicina, probablement no gaire coordinats amb ningú, enviaren a la premsa una carta una mica sorprenent on deien:

"!No hay derecho! (...) ¿Qué representa para el Rectorado el SDEUB al que no reconoce oficialmente para cerrar la Universidad? ¿Qué consideración merecen estos estudiantes que con su asistencia a clase creían haber boicoteado la huelga?"²²

Aviat el mateix Valdecasas intervení en la polèmica, amb una carta oberta al president de la Federació de Pares de Família, on argumentava la necessitat de les sancions col·lectives per a mantenir l'ordre públic i evitar "sucesos irreparables".

"Sin ir más lejos --deia-- unos días antes de tomar la decisión que usted critica, no hubo en Barcelona una tragedia de esa índole gracias al heroísmo de un agente que se dejó pegar durante varios minutos, en holocausto de todas las familias de Barcelona, uno de cuyos grupos usted representa."²³

A aquesta carta en seguiren d'altres. Una signada per 336 pares de família començava dient:

"Como padres de estudiantes universitarios estamos ya más que hartos de que la ardorosa ingenuidad de nuestros hijos siga siendo aprovechada por agitadores profesionales a sueldo del comunismo."²⁴

Després vingué la de la Hermandad de Ex-Combatientes de la División Azul de Cataluña, presidida per Joaquín Jiménez de Anta, i la de 42 estudiants que manifestaven, a més a més, llur indignació

"por la inconcebible negligencia y pasividad de ciertos catedráticos y la más inconcebible irresponsabilidad de los que directa o indirectamente fomentan la rebeldía."²⁵

Com ja hem dit, aquesta sanció col·lectiva sense precedents (però que fou repetida l'any següent pel rector de Madrid, "vistos los buenos resultados que dio en Barcelona") s'inscrivía en un context general de repressió i cessació de la tolerància envers els moviments de masses que havien anat sorgint de l'ànima de la societat espanyola, que començà immediatament després del Referèndum.

Des de primers de gener, foren interrompudes per la policia les assemblees a l'aire lliure que cada diumenge celebraven les CCOO; després de diversos judicis, el Tribunal Suprem declarava formalment il·legals les Comissions Obreres per una sentència de 16 de març de 1967.

Pel que fa a d'altres sectors, fou detingut el catedràtic Antoni Ma Badia Margarit, president de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, acusat de permetre activitats il·legals en els locals d'aques

ta, quasi simultàniament a que els esmentats locals fossin assaltats per una banda feixista. També foren assaltats els Lluïsos de Gràcia i la llibreria dels Caputxins de Pompeia.

El 4 d'abril, les Cortes aprovaven per unanimitat una reforma del Còdig Penal que afegia com a objectes delictius, els "ultrajes al Estado o a su forma política", als ministres i alts càrrecs de l'Estat, i la propaganda contra "los principios del Movimiento Nacional declarados permanentes e inalterables". En la mateixa reforma s'incloïa un article que deia així:

"Los que sin pertenecer a un Centro docente realizaren en el mismo actos que perturben o tiendan a perturbar su normal actividad, a menoscabar la libertad de enseñanza, o a provocar la desobediencia a la Autoridad académica, serán castigados con la pena de prisión menor."

Altres mesures governamentals dictades entre abril i maig d'aquest any condicionaven la incorporació a la IPS al "comportamiento académico y cívico" (i per tant, quedaven exclosos de les "Milícies Universitàries" tots els estudiants expedientats, detinguts o "no-justificats"), coaccionava de nou els professors universitaris, posava un límit de quatre convocatòries per assignatura al temps d'estada a la Universitat, i prohibia assistir a classe els alumnes de matrícula lliure. Finalment, es declaren secrets els acords de les Juntes de facultat per a impedir que fossin conegudes les posicions crítiques del professorat.

Homenatges a Picasso i a Jordi Rubió

Encara quedava empenta per a demostrar, malgrat tot, que la lluita dels estudiants tenia arrels profundes i reflectia l'opinió democràtica d'amplis sectors.

El 20 de gener s'havia celebrat un homenatge a Picasso amb motiu del seu 85 aniversari. Davant de mil cinc-cents estudiants reunits a l'aula Magna de Dret, presidien el delegat de la facultat, Oriol Arau, i el

poeta Joan Oliver. Intervingueren en l'acte, a més dels que el presidien, els crítics d'art Moreno Galván i A. Cirici Pellicer, els pintors Saura i Guinovart, i els escriptors Palau Fabre i Xavier Rubert de Ventós. Entre les adhesions rebudes hi havia les de Pere Bosch Gimpera, Joan Miró, Vicente Aleixandre, Josep Carner, Jordi Rubió, José L. Aranguren, José Ma Valverde, Antoni Tàpies, M. Aguilar Navarro, Juan A. Bardem, Dionisio Ridruejo, etc. Enviaren poemes i textos sobre la personalitat de l'homenatjat Rafael Alberti, Jorge Guillén, Salvador Espriu, Manuel Sacristán i Joan Brossa. Un cop més, la Universitat jugava, per obra dels estudiants, un paper d'iniciativa cultural que l'Administració franquista era incapaç d'assumir.

El 27 de febrer se celebrà a la facultat de Lletres un acte de commemoració del 10 aniversari de l'Assemblea lliure del Paraninf, presentada com a principi de "la lluita dels estudiants per les llibertats universitàries". Foren detinguts Joan Frígole i Jaume Carbonell Sebarroja, que el presidiren, i jutjats i condemnats a 15 i 8 mesos de presó respectivament.

El 3 de març, dos-mil estudiants i cinquanta intel·lectuals, en representació de molts d'altres, es reuniren a la facultat de Dret, per a celebrar un homenatge a Jordi Rubió i Balaguer, president de l'Institut d'Estudis Catalans, antic director de la Biblioteca de Catalunya i l'Escola de Bibliotecàries, professor de la Universitat Autònoma desposseït en acabar la guerra, membre de la presidència de l'Assemblea de Caputxins, net de Joaquim Rubió o Ors, rector de la Universitat de Barcelona, i fill d'Antoni Rubió Lluch, degà de la facultat de Lletres, amb motiu de complir vuitanta anys d'edat.

Entre els assistents a l'acte es distribuï una publicació del SDEUB sobre la vida i significació de Jordi Rubió i l'obra de la Universitat Autònoma. Entre els patrocinadors de l'acte hi havia Pablo Picasso, Pau Casals, Ramón Menéndez Pidal, el professor Marcel Bataillon, l'abat

Escarré, el professor Pere Bosch Gimpera, Josep Carner i Joan Miró. En el transcurs de l'acte foren llegides adhesions de més de trenta universitats estrangeres i de nombroses personalitats catalanes, com els poetes Foix i Espriu, els professors Fontseré, Boix Raspall, Badia Margarit, Valverde, el dr. Pedro Pons, el pintor Tàpies, el compositor Robert Gerhard, els historiadors Ramon d'Abadal i Ferran Soldevila, el pare Miquel Batllori, el pedagog Alexandre Galí, l'arquitecte Antoni de Moragas, l'economista Joan Sardà, el professor Matue i Llopis, i el degà del Col·legi d'Advocats Frederic Roda Ventura. Igualment es llegí l'adhesió de les Comissions Obreres. Era un acte d'altíssima significació cultural i cuitadana, una de les poques ocasions en què la Universitat assolia nivells dignes de la tasca històrica que li toca assumir, en espectacular contrast amb la mediocritat i grisor que hi regnaven, en part com herència de la situació creada el 1939 i en part com a conseqüència de les purgues a què havia estat sotmesa cada vegada que hi traspuntaven aires nous, com succeïa aquell mateix moment.

La reacció oficial fou també tot un paradigma de l'alçada intel·lectual i humana de les autoritats franquistes. A la sortida de l'acte, que havia transcorregut amb absoluta normalitat democràtica, foren detinguts per la policia i portats a la Jefatura tots els qui l'havien presidit: el fill de l'homenatjat Jordi Rubió i Lois, el lingüista Joan Corominas (resident normalment als Estats Units), els escriptors Mª Aurèlia Capmany, Joan Oliver, Miquel Coll i Alentorn, Joan Triadú, Carles Barral, Juan García Hortelano, Josep Mª Piñol, els ex-professors de la Universitat Manuel Sacristán, Oriol Bohigas i Enric Lluch, els metges Antoni Gutiérrez Díaz i Joan Colominas, els cineastes Romà Gubern i Pere Portabella, l'economista Joan Cornudella, l'advocat Francesc Casamajor i l'estudiant Enric Argullol. Era ben bé, altre cop, la "cultura" oficial contra la cultura i la vida real.

Però encara hi hagué més. Entre l'allau d'adhesions als detinguts i de manifestacions d'interès i protesta, hi hagué la del degà del Col·legi

d'Advocats, Frederic Roda Ventura, que anà personalment al jutjat de guàrdia i hi va romandre fins a la una de la matinada del dia 6, passades ja les 72 hores de la detenció. A aquesta hora, desfet moralment per l'infructuós de les seves gestions, es retirà, després de comentar, molt nerviós, amb alguns dels assistents, Salvador Casanovas, Joan Reventós, José A. Goytisolo: "Jo no he estat mai separatista, ni ho seré mai; però tinc la sensació de trobar-me en un país ocupat". Vint minuts després, mentre aparcava el seu cotxe, moria d'un atac de cor. La reacció al jutjat, en assabentar-s'en, fou d'autèntica commoció. Joan Oliver sufrií un desmai, i se sentiren crits contra les autoritats franquistes mentre F. Vila Abadal, Felip Soler Sabarís, Yvonne Barral i Angel Latorre començaren a fer diverses gestions a la ciutat. El seu enterrament fou una commovedora manifestació de les forces democràtiques de Catalunya. Mentrestant, cinc dels detinguts, Joan Cornudella, Manuel Sacristán, Joan Triadú, Enric Argullol i Juan García Hortelano, passaven encara uns dies a la presó, en una propina de la brutalitat franquista.

La llibertat d'aquests darrers fou encara una de les reivindicacions, juntament amb la llibertat sindical i el reconeixement del SDEUB, de la manifestació convocada a la Rambla de Catalunya per l'aniversari de l'Assemblea de Caputxins. Ja no es pogué celebrar, en canvi, la que hagués estat 4a Setmana de Renovació Universitària, ja que les dues primeres sessions, a Medicina i Econòmiques el dia 15 de març, foren impedides en prohibir-hi l'accés d'estudiants d'altres facultats i tancar totes les aules fora de les hores de classe. Tampoc arribà a fer-se realitat el 1er. Congrés del SDEUB, previst per l'abril de 1967, i per al qual hi havia ja escrites ponències i plans de treball.

Sí que es portà a terme, en canvi, un acte sobre la guerra del Viet-Nam el 18 de maig. El dia anterior, el rector havia suspès les classes (segons es va dir, per pressions del consul nordamericà). I l'acte fou dissolt per la policia, que detingué els estudiants Joan R. Laporte,

Ernest Junyent, Francesc Boix, Nicolás Pastor, i els estrangers Jord Berges, Eikenberg Christian, Walter Gerhard i Alain Patel. El dia següent, hi hagué una nova manifestació, a resultes de la qual foren detinguts tretze estudiants més, dels quals passaren al jutjat Jordi Gassull, Pere Riera, Mª Angels Masanés i Núria Vidal de Llobatera.

La Junta de delegats, al TOP

Però la pràctica més diària del Sindicat anava agafant, per la força de les coses, un caire quasi únicament antirepressiu. En són mostres les manifestacions --cada cop més minoritàries i poc explicades públicament-- que tingueren lloc el 18 d'abril (contra la repressió i en solidaritat amb els estudiants de Madrid) i el 27 del mateix mes (en solidaritat amb el poble basc i contra l'estat d'excepció imposat a Biscaia després de 22 setmanes de vaga a Etxebarri, un creixent moviment de capellans, la imminent constitució del SDEU i les primeres accions propagandístiques d'ETA). També hi hagueren diverses accions contra l'expulsió d'uns estudiants del col·legi Major Sant Jordi --amb vaga de fam dels col·legials-- i contra la supressió de l'accés a l'IPS a nombrosos estudiants. La constant presència dels estudiants pel carrer es convertí en una escena habitual a l'Eixample barceloní. Els crits: "Democràcia sí, dictadura no", les cançons "No serem moguts" i "Tots junts vencerem", tretes del folk americà i convertides pràcticament en els himnes del Sindicat, es repetiren quasi quotidianament al llarg de tots aquests mesos en els que el moviment estudiantil feia front a un implacable colpejament repressiu contra la seva mera existència.

Fins i tot la 2ª RCP, celebrada l'1 i 2 d'abril a Pamplona, tingué també aquest caràcter antirepressiu. Hi assistiren Barcelona, Bilbao, Oviedo, Granada, Madrid, Saragossa i Salamanca, i altres districtes en quedaren absents per raons tècniques i dificultats de viatge. Després de repassar els avenços d'organització sindical democràtica realitzats des

de la reunió de València en la perspectiva del Congrés Democràtic d'Estudiants d'Espanya, els reunits acordaren convertir el dia 11 d'abril --data en la qual s'havia fixat inicialment el judici contra la Junta de delegats del Sindicat Democràtic d'Estudiants de Barcelona-- en una jornada de lluita a totes les Universitats pel reconeixement de l'auto-organització i l'amnistia universitària.

El judici fou ajornat a darrera hora, la qual cosa no evità manifestacions i assemblees a diversos districtes, (significativament, més a Madrid que a Barcelona mateix), i quinze dies més tard es constituïa, com hem dit, el Sindicat Democràtic a Madrid, fet que significà un relleu en el protagonisme i paper d'avantguarda jugat pel moviment estudiantil d'aquella Universitat respecte al jugat fins aleshores per Barcelona.

El 30 de maig, finalment, es veié la vista al T.O.P. Milers d'estudiants de Barcelona havien signat prèviament una carta de "co-responsabilització" en la qual manifestaven sentir-se representants pels seus delegats elegits democràticament, atribuïen la seva actuació a la voluntat dels qui els havien elegit i sol·licitaven l'absolució dels processats i el reconeixement del SDEUB. El dia assenyalat començà el judici, en el qual actuaren com a president del tribunal José Hijas Palacios, i com a advocats defensors Octavi Pérez-Vitoria, Josep Benet, Josep Solé Barberà, Jordi Casas-Salat, Salvador Casanovas, Joan Ignasi Sardà, Francesc Casares i Claudi Martí. Els processats eren: Joaquim Benet Batista-Alentorn (IQS), Joaquim Boix Lluch (Enginyers), Francesc Fernández-Buey (Lletres), Joaquim de la Gándara (Belles Arts), Evarist Manzano (Arquitectura), Alfred Pastor (Econòmiques), Manuel Rodríguez Cuadras (Perits), Robert Rodríguez (Medicina), Ignasi Pons (ESADE), Tomás Salamy (Enginyers Textils) i Ramon Torrent (Dret). Els tres primers assistiren al judici vestits amb uniforme militar, car es trobaven fent el servei, i per la mateixa raó no hi assistí Josep Mª Maymó (Ciències), que fou jutjat més tard.

L'interrogatori de la defensa va ser molt breu, i es va limitar a insistir en el caràcter il.legal del Sindicat Democràtic d'Estudiants, ja que havia estat constituït al marge de la normativa legal de les APE. Fou molt sonada la resposta de Ramon Torrent a la pregunta sobre quina era la nota més baixa del seu expedient acadèmic: "Matrícula d'honor", va dir. Així mateix, Alfred Pastor era becari de l'Organització Sindical i havia estat distingit amb el Premi Nacional el curs anterior. Els testimonis de la defensa començaren amb les declaracions del catedràtic i antic vice-rector Martí de Riquer, el qual, referint-se a Fernández-Buey va dir que el considerava "un dels alumnes més ben dotats de la facultat", i es reafirmà en les seves posicions mantingudes mesos abans sobre la necessitat de reconèixer el Sindicat, vist el fracàs de les APE. També declararen en el mateix sentit els professors Enric Freixas (Enginyers), Manuel Sacristán (expulsat d'Econòmiques), Joaquim Molas (Lletres), Sureda, Latorre i Jiménez de Parga (Dret), Fabià Estapé (Econòmiques), i Joan Muñoz i Manuel Sanz (IQS), insistint en el fet que els delegats estudiantils havien actuat a la pràctica com a interlocutors de les autoritats acadèmiques, i que ells havien demanat la legalització d'aquesta situació de fet. També declararen els estudiants Josep Mª Pons i Albert Corominas (Enginyers) i Albert Ortega (Econòmiques), aquest darrer declarant-se membre del Sindicat i fent-ne l'elogi. No compareguren en canvi el rector García Valdecasas, que va al.legar "razones de salud", cosa que serví per a denegar la sol.licitud de suspensió dels judicis que feren els defensors, ni el director de l'escola d'Enginyers José de Orbaneja, que fou multat amb l'aclaparant quantitat de dues-centes pesetes.

En el seu informe, el fiscal va fer l'elogi del SEU i recordà l'estructuració de les APE, mantenint l'acusació d'associació il.lícita contra els processats. Amb una gran clarividència, el fiscal digué:

"El Sindicato Democrático no está en la clandestinidad, pero sí en la ilegalidad, puesto que no ha obtenido el necesario refrendo de la

autoridad competente. Los procesados dieron vida de hecho al Sindicato, pero no de derecho."²⁵

Pérez-Vitoria, en nom de tots els defensors, recordà diversos fets que demostraven el reconeixement de fet que l'autoritat acadèmica havia donat de l'existència del Sindicat: rebre els seus delegats per a conversar-hi, deixar-los participar en l'assemblea del Paranimf amb Ortega Escós, el fracàs de les APE, etc., i va argumentar que es tractava d'un problema intern de la Universitat que precisament per haver-lo tret del seu marc específic i haver-li donat una projecció tan aparatosa s'havia fet impossible de solucionar. Eren paraules amb les quals probablement se sentien identificats gran nombre de catedràtics i professors, així com un ampli sector dels estudiants, que haguessin desitjat probablement resoldre la qüestió associativa dels estudiants dintre dels marcs acadèmics de la situació universitària sense més rebombori. Però el context polític del règim al qual ens hem referit anteriorment anava orientat decididament cap a la supressió i liquidació de tots els nuclis i moviments que s'oposessin a la més estricta lògica dictatorial, i la sentència condenatòria dels delegats del Sindicat Democràtic d'Estudiants no trigà en arribar. Tots els processats, excepte Pastor i de la Gándara (la presència dels quals s l'Assemblea dels Caputxins no s'havia provat) eren condemnats a tres mesos d'arrest. Més que la magnitud de la pena, el significat profund de la sentència era el que ressaltaren alguns diaris de Barcelona: "La ilegalidad del llamado "Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Barcelona" ha sido declarada por sentencia firme"²⁶ La sentència va ser confirmada pel Tribunal Suprem el 29 de novembre de 1969.

Aquest important moment no va significar la mort immediata del SDEUB. Va durar encara un any amb plenitud d'organismes i una considerable capacitat d'atracció i mobilització. Però sens dubte era un punt màxim de l'escalada repressiva que l'havia ferit de gravetat i el començava a fer

renquejar d'una manera preocupant. En un document d'ús més o menys reservat a delegats i consellers, es feia un lúcid balanç del curs 1966-67 en el qual s'inclouia la següent valoració:

"En alguns centres i districtes els quadres sindicals admeten que han exercit llur representativitat en ocasions d'una forma desvinculada de llurs propis representats, caient fins i tot en un burocratisme allunyat d'un funcionament autènticament democràtic, basat en una àmplia participació de la base en la discussió i elaboració de les propostes i programes i en la realització de les accions que s'en desprenguin.(...)

Aquestes fallades del moviment universitari creiem que vénen condicionades pels vestigis d'unes formes d'actuació autoritàries, heretades de les anteriors estructures imposades --SEU, APE-- i sobretot pel propis marcs polítics que ens rodegen, que impedeixen en tots els aspectes de la vida social una participació autèntica de la població en la gestió dels seus problemes col·lectius, pels propis òrgans de repressió que mutilen aquesta participació en tots els sectors socials i l'actitud de les autoritats acadèmiques..."

Quedava així plantejat el problema de fons de la supervivència del SDEUB, d'un Sindicat que va aparèixer en un moment d'auge del moviment estudiantil i dels moviments democràtics de molt amplis sectors de la població i en un moment de crisi del règim franquista, però que ara s'havia d'enfrontar amb una contraofensiva d'aquest orientada al continuisme dictatorial: ¿era possible mantenir una organització de masses democràtica en un marc polític antidemocràtic? O, en paraules del fiscal del TOP, ¿podia existir un Sindicat il·legal però no clandestí? El curs següent n'acabaria de donar la resposta, amb la crisi i desaparició del SDEUB i l'accentuació del funcionament policíac de la Universitat que ja no desapareixiria fins a la mort de Franco.

Escissió del moviment

El balanç del curs 1966-67 que es pogué fer a la 3ª RCP (Madrid, 11-13 de maig 1967, amb assistència de Barcelona, Madrid, Saragossa, Sevilla, València, Málaga, Oviedo, Navarra, U. Pontificia de Salamanca, La Laguna) incloïa com a fet més important la constitució de SDE a Barcelona, Bilbao, Madrid, Sant Sebastià i València, i l'existència de representants democràticament elegits a la resta de districtes. Però aquests avenços aparents no haurien hagut d'impedir una valoració més ajustada del desgast que la repressió i la cada cop més forçada il·legalitat anava produint en els moviments de masses que havien creat aquestes organitzacions sindicals democràtiques. La 3ª RCP es dedicà a estructurar els organismes del Sindicat Democràtic d'Estudiants a nivell estatal, amb la constitució de departaments d'Informació, Estudis Universitaris, Afers Socials i de branques professionals d'Arquitectura i Filosofia i Lletres que coordinaven els nuclis que es dedicaven a aquestes qüestions en els diversos districtes. S'aprovà també un valuós informe sobre la reforma democràtica de la Universitat, titulat "Una Universitat democràtica: Resposta dels estudiants a la llei que prepara l'Administració", al qual ens tornarem a referir més endavant, i s'adoptaren també algunes decisions sobre les relacions internacionals del SDE.

Però totes aquestes qüestions tenien un caràcter bastant tècnic, d'estructuració "per dalt" del Sindicat, i com a única orientació de masses s'establí un pacte de solidaritat entre els estudiants de tot Espanya contra la repressió que afectés a qualsevol d'ells que ja tenia alguns aspectes una mica voluntaristes. De fet, la coordinació unitària i l'existència d'organitzacions autònomes a totes les Universitats arribava amb un any de retard, un any en el qual --aprofitant els desajustaments entre Barcelona i altres Universitats, especialment Madrid-- el govern havia aconseguit introduir la maniobra divisòria de les APE i aplicar una repressió sistemàtica contra els sectors més avançats del moviment que ara era ja difícil de superar.